

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDSKRIFT FÖR HEMMET,

TILLEGNAD

NORDENS QVINNOR.

1879.

2:1:a årgången.

1:a häft.

Innehåll:

	Sid.
1. Hvarför skulle Eddan öfversättas? Af <i>Hans Hildebrand</i>	1.
2. Ytterligare om Stockholms högskola och den högre qvinnobildningen. Förslag till ämnesfördelning. Af <i>L. H. Åberg</i>	22.
3. Stockholms högskolas författning.....	30.
4. Ur glesnade led. Studier efter naturen af <i>Amanda Kerfstedt</i>	33.
5. Hemslöjden och den stora industrien	56.
6. Dramatisk konst 1877—78. II. Nya Teatern af <i>K. Str</i>	60.
7. Mönster till flossamatta	63.

Handarbetets vänner. Förteckning öfver vinsterna vid utlotningen den 20 Dec. — Hvart fjäderprydnad på damhattar kan leda. Se omslaget.

Med häftet följer ett tillägsblad, hvori meddelas en öfversigt af innehållet af årg. 15—20 af *Tidskrift för Hemmet*.

STOCKHOLM,

P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG.

1. Hvarför skulle Eddan öfversättas?

Att nu anmäla Gödeckes öfversättning af den s. k. Eddan vore väl sent. Om vi icke äro oriktigt underrättade, har boken, god till sitt utförande och prydlig till sin utstyrsel, redan funnit väg till en mängd svenska hem. Då det således icke nu kan blifva tal om att skrifva en rekommendation för boken, men redaktionen af Tidskrift för Hemmet ändock önskat att få en uppsats med anledning af denna öfversättning, har jag tänkt, att jag lämpligen skulle kunna taga ämnet litet allmänligare och söka framlägga ett svar på den frågan: hvarför skulle Eddan öfversättas? Svaret måste naturligtvis innefatta en redogörelse för hvad Eddan är och hvad intresse hon kan hafva för det nu varande släktet. De af tidskriftens läsare som redan veta ett svar på dessa frågor, äro befriade från att läsa de följande sidorna, men för de öfriga torde några hit hörande antydningar vara välkomna.

Först af allt vill jag här göra en anmärkning. Hvad dr Gödecke kallar rätt och slätt Edda, plägade förr benämnas Sämunds Edda. I en af de mytiska sånger, som äro intagna i denna samling af forntidsdikter, uppgifves ordet *edda* betyda moder i tredje rätt uppstigande led, således t. ex. mormors mor, men i denna betydelse förekommer ordet aldrig annars i den fornnordiska literaturen. Deremot tillades ordet från slutet af 1200-talet intill 1600-talet uteslutande en bok, som ansågs vara sammanskrifven af den bekante lagsagomannen Snorre Sturleson och som innehöll dels hvarjehanda mytolo-

giska berättelser, dels regler för den gamla diktkonstens utövande. Då emellertid antagligen år 1640 en isländsk biskop hade funnit en handskrift, innehållande hvarjehanda mytiska dikter, gaf han dessa namn af Sämunds Edda. Namnet Edda är af honom stulet, ty det tillhör af gammalt och med en rätt, som under århundraden icke bestriddes, det andra, nyss omtalade arbetet, och uppgiften att denna Edda är Sämunds, d. v. s. af honom samlad, berodde på ett infall af biskopen, som icke kan stödjas medels minsta spår af bevisning. När man begynte inse detta senare, började man tala om den äldre eddan (den s. k. Sämunds) och den yngre, som tillskrefs Snorre, men som det kan vara tu tal om hvilkendera är äldre, den samling afhandlingar, som af gammalt bar eddanamnet, eller den samling af qväden, som här blifvit öfversatta — sjelfva qvädena äro i allmänhet äldre —, kan man icke heller vara belåten med detta namn. Bugge kallar sin upplaga af boken forntidsdikter om Nordens gudar och heroer, gemenligen kallade Sämund vises Edda. Detta är försigtigt och det är alldeles rätt. Vill man fortfarande tala om tvenne eddor, borde man kunna göra skilnad mellan den poetiska (den nu i fråga varande) och den prosaiska. Att utan vidare kalla diktsamlingen *Edda*, utan någon bestämning, synes mig litet betänkligt, då man dervid åt en samling poesier gifvit ett namn som under minst fyra århundraden varit en annan samlings obestridda egendom.

De ifrågavarande dikterna äro af obekant ålder; vare sig man använder språket som prøfvosten eller de antydningar om kulturens skick som sjelfva dikterna innehålla, kommer man icke till några bestämda resultat. Handskrifternas ålder är icke af den ringaste betydelse, ty den äldsta handskrift som finnes i behåll är från slutet af 1200-talet och allt eller i det närmaste allt af de s. k. eddasångerna torde hafva kommit till under Norges och Islands hedna tid, d. v. s. före år 1000.

Det är väl antagligt, att handskrifter funnits äldre än den äldsta nu bevarade, men många voro de näppeligen. Genom tradition fortlefde sålunda qväderna från slägte till slägte, och derigenom göres ännu vanskligare den uppgift, som man så gerna ställer för sig, att söka vinna klarhet rörande qvädenas ursprungliga karakter. Ty då ett qvåde, i all synnerhet ett långt, skall bevaras i minnet, händer det alltför lätt att någon del förgätas, och denna behöfver då fyllas, såvida man icke vill nöja sig med en lucka. För öfrigt hafva alltför ofta menniskor olika smak, och mången minnesgod man och qvinna, som icke hade en aning om att man efter århundradens förlopp skulle väga nästan hvart ord i de gamla qvädena på guld-vigt, har helt visst för att bättra gjort ändringar och tillägg. En och annan visa har flere rader än den nordiska verskonsten medgifver, och deri röjer sig helt visst ett senare tillägg. Andra tillsatser kunna icke mekaniskt urskiljas och äro derföre mycket svårare att märka, men torde dock i vissa fall kunna bevisas. Jag vill här anföra allenast ett exempel. Valans visdom slutar, efter skildringen af striden på Vigrids slätt, verldsdomen och det nya lifvet, med följande visa:

»Der kommer dunklets
 drake och flyger
 glittrande ned
 från Nidafjällen.
 Öfver vallen flyger
 och på vingen bär
 Nidhugg lik.
 Nu sjunker Valan.»

Ordet drake förekommer icke i dessa fornqväden mer än denna enda gång. Ordet var visserligen på 1000-talet i bruk i Norden, och hade då till och med blifvit en teknisk term, betecknande ett större skepp, hvars för- och bakdel sirades med bilderna af en drakes frambel och stjert. Men det är från

språkvetenskapens sida bevisligt, att ordet drake icke ursprungligen tillhör det nordiska språket, utan är lånadt, antagligen genom latinets, från grekiskan, i hvilket ordet kan sammanställas med beslättrade ord, och tack vare dessa förklaras. När gjordes detta lån? En upplysning derom torde vi kunna finna deri, att i den äldre medeltidens nordiska ornamentik har draken trädt i ormens ställe: hufvudet är ungefär bildadt på enahanda sätt, drakstjerten slingrar sig lika yppigt och ledigt som ormkroppen, men benen och speciellt fötterna äro något mera utbildade, kroppens midt har blifvit bredare och derifrån springa ut tvenne vingar — den viktigaste nyheten! Enligt den senare nordiska poesiens och sagans vittnesbörd tänktes draken som flygande. Men under hela vår hedna tid, Norges lika väl som Sveriges, anbragtes i de otaliga ornamentsmönster, som hittills blifvit kända, aldrig en enda gång ett bevingadt djur. Sådana saknas ock på de svenska runstenarne, hvadan man torde kunna säga, att i Sveriges konst inkom draken näppeligen före år 1050, och mycket tidigare torde den icke hafva vunnit insteg i Norge. För att emellertid iakttaga största försigtighet, kunna vi säga, att före år 1000 har man ganska säkert icke inom norden reproducerat drakbilder och äldre än år 1000 är således sannolikt icke den nyss anförda visan. Den måste således vara tillagd, sedan kristendomen kommit in i landet, så mycket mera, som det helt visst var från det kristna Europa som de nordiska folken erhöello sina föreställningar om och sina bilder af draken. Professor Bugge anser ock denna visa vara något yngre än qvädets hufvuddel.

Men omedelbart före denna visa går den märkliga och storartade, som säger:

»Då kommer den väldige
till verldsdomen,
den starke ofvan,

som styr allt.
 Han domar faller,
 frid stiftar,
 stadgar hvad evigt
 skall stånda i helgd.»

Är då äfven denna visa, som helt eller delvis saknas i ett par handskrifter, af ett jämförelsevis senare ursprung? Det är möjligt. Det kan hända, att tanken, som i denna visa uttalas, blifvit något klarare genom inflytande från kristendomens sida, men dr Gödecke har helt visst rätt, då han säger, att grundtanken i visan mycket väl kan tillhöra Nordens förkristna tid.

Det finnes i sådant afseende ännu otaliga specialundersökningar rörande Eddan att företaga, men äfven under förbidan af dessa kunna vi med lugn betrakta eddasångerna såsom i allt hufvudsakligt tillhörande hednatiden och uttalande hvad den tidens nordbor trodde, tänkte och förtalde om sina gudar.

Bland de vetenskapliga frågor, som först i vår tid kommit till full klarhet, hafva vi att räkna den om förhållandet mellan ett folks myter och dess religion; den klarhet som vunnits kan helt kort uttryckas så, att man blifvit fullt öfvertygad om att mytologien och religionsvetenskapen äro tvenne skilda ting. De mytiska berättelserna, som mytologen samlar och grupperar, äro arbeten af ett folks diktande förmåga, men de hvilat ytterst på folkets religiösa förhållanden.

Menniskoslägtets barndom undandrager sig ännu och torde väl alltid komma att undandraga sig den menckliga forskningen, emedan denna äldsta tid icke har lemnat efter sig några faktiska vittnesbörd, som kunna blifva föremål för våra studier. Som menniskosinnet icke gerna lider sådana luckor i sitt vetande, ty det har mycket bestämdt utpräglad den *horror vacui*, som de gamle tilldelade naturen, har man sökt fylla bristen genom att hänvisa till de naturfolk, af mycket olikartad bild-

ningsgrad och skiftande anlag, som ännu lefva på vårt klot. Så väl i religiöst hänseende som i kulturhistoriskt har man hänvisat till dem, men detta är dock vågadt, på grund deraf att de nu lefvande naturfolken hafva bakom sig en erfarenhet, som går många århundraden tillbaka, äfven om folken stå så lågt, att de om dessa århundraden förlorat allt minne. Innan man hos dem söker förklaringen af vårt släktes urtidsförhållanden är det nödigt att utröna, huru mycket hos dessa naturfolk är att anse som stelnade reminiscenser af hvad fordom hade lif, i hvilken mon deras odling, under de långa tider som dessa folk voro öfverlättna åt sig sjelfva, sjunkit eller kommit på villovägar. Och hvem är väl i vår tid, som dock vet så mycket, dogse till en sådan undersökning?

Vilja vi hålla oss till säkra fakta och icke till mer eller mindre lösa föreställningar, få vi nöja oss med att gå tillbaka icke till vårt släktes barndom, utan allenast till barnåldern för de indoeuropeiska eller ariska stammar, om hvilkas äldsta föreställningar den fornindiska litteraturen gifver oss ett begrepp. Med gudsmedvetandet förenade den tidens arier ett ytterst lifligt natursinne, lefde ännu i det förtroligaste umgänge med den natur som omgaf dem. För naturföreteelserna, i hvilka de sågo icke verkningarna af en död mekanism — till en sådan uppfattning voro de ännu icke mogna — utan yttringar af ett rikt flödande lif, hade de mycken uppmärksamhet, dem omtalade de i ett språk som i bildrikiedom svarade mot naturutvecklingens rika prakt.

Den tysk-engelske forskaren Max Müller har en synnerlig förtjenst af att på ett lättfattligt språk hafva framlagt grunddragen af mytbildningens historia hos de ariska folken. Vi låna af honom ett exempel.

»Nattens mörker fyller människans hjerta med försagdhet och rädsla. Då riktar människan, lik ett öfvergifvet barn, sitt öga i gränslös spänning vid östern, der världens ljus redan

så många gånger framglänst. Liksom fadern bidar på barnets födelse, så bidar skalden (och skald var i dessa fjärran tider med en lefvande naturuppfattning hela folket), att den mörka svällande natten skall bringa till världen sin ljusa son, dagens sol. Då tyckas himmelsportarna långsamt upplåta sig och morgonrodnadens ljusa hjordar komma ur det mörka huset, för att vända åter till sina vanliga betesplatser. Hvem har icke gifvit akt på hur dagsljuset småningom utbreder sig, huru de första strålarne bryta fram, lika skinande hästar, som omkretsas horisontens verlds bana, huru molnen begynna färgas, huru hvart och ett af dem kastar sin glans till de mer afsides sväfvande systrarna? Icke östern allenast, utan hela himlafältet upplyses, och den fromme tänder till svar sitt eget lilla ljus på sin härds altare och framstammar ord, som äro allenast ett svagt uttryck af fröjden i naturen och i hans eget klappande hjerta:

»Stigen upp, vårt lif, vår ande är åter här, mörkret är försvunnet, ljuset kommer!»

»När forntidens människor kallade dessa eviga himmelska ljus sina gudar, de ljusa (*deva*), då var morgonrodnaden den förstfödda af alla gudar, Protogeneia, människorna kärast, alltid ung och frisk. Men innan morgonrodnaden hade blifvit upphöjd till en gudomlighet, när hon ännu betraktades allenast som ett välgörande väsen, som hvarje morgon väcker människors barn, måste dess lif förefalla mycket kort. Den försvinner snart och dör, så snart ljusets urkälla visar sig i ohöljd glans och slungar sina första pilsnabba strålar genom rymden. Vi hafva svårt att fatta de känslor, med hvilket forntidens öga följde naturens företeelser. För oss är allt lag, ordning, nödvändighet. Vi beräkna luftens ljusåterkastande kraft, vi mäta morgonrodnadens varaktighet inom alla himmelsstreck, och solens uppgång väcker hos oss lika liten öfverraskning som ett barns födelse. Men kunde vi tro, att i solen fanns

ett väsen likt vårt eget, att morgonrodnaden hade en själ, mäktig af mensklige känslor, kunde vi lära oss att ett ögonblick se upp till dessa krafter såsom personliga, fria och tillbedjansvärda, huru olika skulle icke då våra känslor vara vid morgonens gryning. Den titaniska säkerhet, med hvilken vi säga: solen *måste* gå upp, var fullkomligt främmande för de de första naturdyrkarne, eller om de ock till sist började märka den regelbundenhet, med hvilken solen och öfriga stjernor fullborda sitt dagsverk, så tänkte de sig dock dem som fria väsen, hvilka tidtals höllos i fångenskap och voro tvungna att lyda en högre vilja, men som till sist, såsom Herakles, sedan deras mödor voro lyktade, skulle uppstiga till ännu större herrlighet. Det förefaller oss barnsligt, när vi i Vedaböckerna läsa sådana frågor som: skall solen uppgå? Skall vår gamla väninna, morgonrodnaden, vända åter? Skola mörkrets makter besegras af ljusets gud? Och när solen gick upp, då undrade de öfver, att han, som var nyfödd, var så väldig och redan i vaggan kunde strypa nattens ormar. De frågade, huru han kunde vandra fram på himmelen, hvarför hans väg icke var dammig, hvarför han åter sjönk tillbaka? Till slut helsade de honom, som öfvervunnit natten, och det mensklige ögat kände, att det icke kunde fördraga det strålande majestätet hos honom, som de kallade »lifvet, anden, den glänsande herren och fadren!»

I alla naturens företeelser andades menskligt lif, och detta betraktades från olika synpunkter och skildrades i vexlande bildspråk. Den alldagliga naturföreteelsen, att morgonrodnaden försvann sedan solen gått upp, omtalades den tiden så, att morgonrodnaden dog i solens armar, att morgonrodnaden flydde för solen, att solen krossade morgonrodnadens vagn o. s. v. Så bildade sig en mängd af uttryck, som i sig gömde hvart och ett kärnan till en berättelse. När forntidens vakna, lifliga natursinne försvann, stod uttrycket kvar, sjelfständigt,

åtminstone så, att man icke var medveten om dess ursprung och sammanhang, och berättelserna utvecklade sig till själfständiga dikter, myter. Det grekiska ordet mythos i sin vexlande betydelse redogör för denna utveckling, ty mythos betyder först ord, uttryck, men kom sedan att betyda berättelse.

Gudsmedvetandet, som icke nöjde sig med den osynliga gudomen, sökte öfverallt dennas uppenbarelsen och ingöt i dem det lif, som gudomen och människan själf ha. Det synliga får lätt en större betydelse för människan än det osynliga. De olika uppenbarelsformerna för gudomen blefvo småningom särskilda gudar. Till en början hafva de icke en strängt afsöndrad tillvara, utan vexla gestalt, men allt som tiden lider blefvo deras drag mera konventionelt och bestämdt utpräglade, och till sist fordras det mycken uppmärksamhet för att i mångfalden återfinna den ursprungliga enheten. Hvar särskild naturföreteelse, hvar särskild synpunkt kunde gifva anledning till skapandet af en gud, skapad efter människans beläte. »Menniskorna, sade greken Herakleitos, äro dödliga gudar, gudarne äro odödliga menniskor.»

Människans oförmåga, så länge hon står på en mera ursprunglig ståndpunkt, att tänka sig opersonliga krafter verkande i verlden och hennes benägenhet att söka förklaring på allt, i synnerhet på allt af litet mera ovanlig beskaffenhet, har framkallat myterna och framkallar eller håller dem ännu vid makt. När en härjande farsot åren 1710 och 1711 hem-sökte Sverige, kunde man icke nöja sig med att tala om en härjande sjukdom, utan än här än der dök berättelsen upp om pestqvinnan, en storvuxen, blåklädd qvinna, som gick från gård till gård, och hvar hon kom, der sjuknade menniskorna och dogo. Jag har hört en bonde i Upland berätta, huruledes pestqvinnan under sin sorgebringande vandring kom äfven till hans fädernegård, men när hon skulle gå öfver bäcken, som flöt framför gårdsplanen, möttes hon af husets tomt, som ej

ville låta henne passera. Det gick icke med godo att förmå henne ändra afsigt, och det blef en strid så hård, att bullret hördes af folket i gården. Tomten segrade, och att detta är sant, så slöt min sagesman, synes deraf, att i den gården dog ingen. I detta fall var det en kraft, sjukdomens och smittans, som skulle förklaras. Vill någon hafva ett exempel på huru man i nyare tid äfven söker på liknande sätt förklara faktiska företeelser, behöfver jag bara hänvisa till de krusflorbehängda värjor, som hänga i våra kyrkor (så vida de icke längesedan fått göra tjänst som eldgafflar i sakristian eller kommit på sopbacken) och på de skiftande berättelser, som förekomma om dem.

Försöket att åt myterna gifva en naturlig förklaring, är icke nytt. Norden har haft en sådan skola af mytförklarare, af hvilka Finn Magnussen var den förnämste. Ett par exempel kunna förtjena att anföras. I eddasången om Skirnes färd berättas huru Frö en dag satt sig i Lidskäl, Odins säte, och derifrån sett inom jätteverlden den sköna Gärd. Anblicken var nog för att hos Frö väcka kärlek, och han sände sin tjenare Skirne, väpnad med Frös eget svärd, till jättarne för att fria. Efter hvarjehanda svårigheter gjordes det aftalet, att Frö och Gärd skulle om nio nätter mötas i Barres lund. En förklaring af denna myt lyder på följande sätt: Lidskäl är zenit och Frö solen, Gärd är norrskenet. Frö kan icke komma till Gärd, ty vintertiden nå icke solstrålarne till nordpolen. I stället sänder han Skirne, d. v. s. den skära eller klara luften, väpnad med Frös svärd, solstrålen. Mötet i Barres lund betecknar, att sommarens vindar begynna först sedan solen i nio nätter icke försvunnit från himlahalvvet. Men af detta qvåde finnes en annan förklaring. Frö är planeten Mars, Gärd Venus, och dikten, reducerad till sin egentliga mening, omtalar en konjunktion af de två planeterna ett år, då planeten Mercurius gått emellan dem som sändebud. Den sinnrike upphofs-

mannen till denna teori medgifver, att det icke var lätt att på astronomisk väg uträkna, när planeterna intagit en sådan ställning i förhållande till hvarandra. Finn Magnussen har gjort den upptäckten, att Odins tolf namn beteckna årets tolf månader, hans femtiotvå namn, som uppräknas i en af edda-sångerna, beteckna årets veckor, de tretton valkyrjorna beteckna de tretton mån-månaderna, de tre dvärghöfdingarne de tre årstiderna, de vanliga dvärgarne, 72 eller 73 stycken, årets femter (veckor af fem dagar). I Rasks upplaga af den poetiska eddan finnes en dvärg för mycket, hvilken anses kunna hänföras till skottåret. Finn Magnussen ansåg denna tolkning så vigtig, att han antecknade dagen, då han upptäckte den, den 7 december 1827. N. M. Petersen anmärker, begabbande, att i denna tidsuppgift förekommer det heliga sjutalet både i dagen och året. Till och med en kemisk-fysisk förklaring finnes af de nordiska myterna. De tre ursprungliga makterna, Hög, Jämnhög och Tredje äro svafvel, qvicksilfver och salt, Odin är tyngdkraften, Tor elektriciteten, hans bälte den elektriska condensatorn, Fröja och Sif äro kol och syre, Gunnlad kolsyra o. s. v. Det är helt naturligt att dessa förklaringar rönt motstånd. M. Hammerich t. ex. vill icke veta af försöken, att upplösa nordens gudar till luft och vatten, skydrag och meteorstenar, och deras bedrifter till tö- och åskväder, till solhvarf och månskiften, genom hvilka försök nordens mytologi förvandlas till en almanacka.

Olikheten mellan denna naturliga förklaring af myterna och den nya skolans ligger deruti, att man förr ansåg hvar särskild myt innehålla en naturhistorisk verklighet, under det man nu anser myterna vara alster af en poetisk utveckling, som har sina rötter i en tid, då menniskorna sågo i naturens företeelser lefvande väsen och ställde dessa och dermed äfven naturförhållandena och naturtilldragelserna i sammanhang med sitt religiösa medvetande. Skilnaden mellan de två uppfatt-

ningarna är således stor, och det klander, som den gamla teorien med skäl framkallat, får icke utan vidare utsträckas till de nya åsigterna. Dermed vill jag ingalunda fritaga dessa från allt klander; det händer alltför lätt, att när något nytt framställes, man känner sig så öfverväldigad af det riktiga deruti, att man tror sig kunna tillämpa det nya på alla möjliga förhållanden. Under den tid, då människan med ett poetiskt sinne såg förändringarna i naturen och dessa gåfvo anledning till bildliga uttryck, som småningom blefvo kärnan för myter, måste visserligen solen och i allmänhet företeelserna inom luftkretsen hafva i hög grad tilldragit sig hennes uppmärksamhet, men att söka till dem återföra hvarenda myt är ganska visst obefogadt och vilseledande. Vill man nöja sig med att säga, dels att mängen myt är uteslutande eller hufvudsakligen uttrycket för en poetisk uppfattning af naturen, dels att hela den uppfattning, ur hvilken sedermera myterna framgätt, sträcker sig tillbaka till en tid, då människorna med liflig fantasi skapade lefvande väsen i allt, som visade rörelse, verksamhet eller föränderlighet, så torde man icke kunna deremot göra någon grundad anmärkning.

De bildliga uttrycken blefvo berättelser. Man sade att den uppgående solen förföljde morgonrodnaden och vållade hennes död. Man hade för solen ett maskulint namn och för morgonrodnaden ett qvinligt, och bilden vidgades på grund deraf så, att man äfven tillade ett motiv för förföljelsen: solguden var intagen af den mest brinnande kärlek till morgonrodnaden, den jungfruliga Dafne. Dafne (i sanskrit Dahanâ) var hos Hellenerne ett gammalt, tidigt föräldratt namn på morgonrodnaden. När den ursprungliga bemärkelsen hunnit träda i bakgrunden, blef det hela en berättelse, som vidgades, i det fantasien tillade den ena detaljen efter den andra, för att rätt åskådligt visa hur varm ynglingens kärlek var och huru stor jungfruns förfäran. I en senare tid, då ordet *dafne* i greki-

skan hade förlorat betydelsen af morgonrodnad, fanns i språket ett annat likljudande ord, som betydde lager. Deraf framkallades ett tillägg till myten: för att undkomma den förälskade ynglingens förföljelser, anropar jungfrun gudarne om hjälp, och hon förvandlas till ett lagerträd! Detta tillägg har således intet med solmyten att göra, men har dock kommit i det närmaste sammanhang med denna. Ej heller må man vänta sig, att i alla myter hvartenda drag skall kunna sättas i sammanhang med det, som ursprungligen var mytens kärna. Att inbilla sig något sådant, är att hysa mycket låga föreställningar om de gamles diktkonst. Det är alldeles detsamma, som om man i en tendensroman skulle vilja sätta hvarenda der skildrad tilldragelse i sammanhang med den tendens, som ligger till grund för boken.

Under det menskligheten utvecklade sig från barndomsstadiet, lärde det sig att uppmärksamma äfven andra förhållanden än de rent naturliga. Mensklig gestalt hade fantasien visserligen från början förlänat de i naturen verkande krafterna och äfven tilldelat dem menskliga känslor. Men det kom en tid, då menniskan begynte studera äfven sig sjelf, och de iakttagelser hon då gjorde, kläddes i mytens språk, likasom tidigare naturobservationer. Det finnes därför myter, hvilka, om än icke uteslutande, röra sig kring psykologiska och sedliga förhållanden. Den religiösa uppfattningen stod från början i det närmaste sammanhang med mytbildningen, dels framkallade denna, dels påverkades af denna i hög grad. När menniskan började tänka öfver de religiösa förhållandena, gäfvos äfven dessa direkt upphof till flere myters uppkomst. Så blandade sig elementen, och det kan stundom vara svårt nog att afgöra, till hvilken grupp af tankar den hör, som ligger till grund för en myt. Men så mycket är visst, att icke ligger naturuppfattningen till grund för allt. Det torde nog vara sant, att Sigurd Fafnesbane, liksom Herakles och Apollon,

ursprungligen var en solhjelte, men sedan den tid, då myten uttalade detta rent, har den undergått så många förvandlingar, utbildats i flere olika riktningar, som icke torde stå i ringaste sammanhang med dess urform, så att man allenast med möda letar sig tillbaka till den första betydelsen. Väl kan man säga, att i en hjelteuppenbarelse som Sigfrid, finnes ännu en glans af solljus, men detta torde väl icke så mycket bero derpå, att han från början var en solens personifikation, som derpå, att nordboarne hade sol i lynne och karakter. Men den sol, som deras myter tala om och som möter oss i den nordiska hugen och i utvecklingen af det nordiska lifvet, det är icke den sol, som tronar på det blåa fästet i en middagsglans så herrlig och klar, att man alls icke kan tänka sig andra förhållanden än de då solen lyser. Nordboarne visste, att deras sol hade att strida mot en molnfyld himmel, de visste, att äfven för solen förestod en försvinnandets stund, och det medvetandet uttalar sig i deras myter, i hela deras verldsåskådning. Den nedgående solen spelar visserligen äfven i andra folks myter en rol, men intet folk har så grundligt som det nordiska lefvat med i striden och undergången. Men så visste de ock, att ur natten, ur nederlaget på Vigrids slätt, skulle det goda, det ljusa och ädla åter framgå till lif och till seger.

Det finnes en förklaring af myterna, som jag hittills lemnat alldeles ur sigte, och då jag nu nämner den, vill jag icke på den spilla många ord — det är den historiska, hvilken nu synes nästan fullständigt hafva spelat ut sin rol. Gudarne, så sade enstaka röster redan i den helleniska forntiden, voro från början menniskor, som varit mäktigare, mer välgörande o. s. v. än andra. Så realistiskt har dock icke utvecklingen försiggått. Vanligen finnes i de hedna gudarne alltför mycket menskligt för att de skulle motsvara äfven billiga anspråk på gudomlighet, men detta beror derpå, att de äro uppenbarelsor af de krafter som röra sig i verlden, såväl den fysiska som

den sedliga, hvilka uppenbarelser den skapande människofantasi klädde i mensklig skepnad. Dermed har jag visst icke velat säga, att icke enstaka historiska drag kunna blanda sig in i myterna; särskildt är detta ofta händelsen i myterna om heroer eller hjeltar, hvilka skola anses vara något lägre än gudarne. Men om man, såsom för några år sedan, vill skriva en hel periods historia genom att taga ur Völsunga- och Niflungasägnerna allt som är fysiskt möjligt, då förräder man den beklagligaste okunnighet om mytens och diktkonstens verkliga väsen.

Det är tydligt, att hvar människa kan skapa myter, ty hvar människa kan skapa bildliga uttryck, men det är icke hvars och ens sak att utbilda myterna, ej heller att frambringa sådana, som få giltighet inom vida områden och långa tider. Emellertid visade sig hos hvarje folk, som hade en rik litteratur redan på den tid, då myter bildades, en ytterligt stor mångfald af dessa, och kan i den stora samlingen hvarenda hafva alldeles samma giltighet som alla de öfriga; äfven två, som skenbart stå i strid med hvarandra, kunna vara riktiga båda två. Ty riktig är hvar och en myt, som troget återgifver ett naturligt eller menskligt eller gudomligt förhållande. Zeus kan derföre enligt en myt vara den höga Heres make, enligt en annan kan han älska Io, enligt en tredje kan han söka Ledas kärlek; hvar och en af dessa berättelser kan hafva sin fulla giltighet, och något betänkligt blir detta icke förr än man, under inverkan af den historiska skolan, begynner att sammanställa de olika, mångenstädes och utan inre sammanhang tillkomna myterna och skriva de enskilda gudarnes biografier. Då blir det onekligen betänkligt, att se Heres man hafva så många älskarinnor; det är icke anständigt för en människa och höfves än mindre en gud. Men felet ligger icke i myterna, utan i en förvärd uppfattning af dem och i okunnighet om deras tillkomst. Nordbons fantasi kom icke

fram med så många kärlekshistorier, men deremot förtäljas t. ex. om Tor en mängd äfventyr och strider. Att vilja sammanfoga dem, så att man får en lefnadsteckning af Tor, att vilja för sådant ändamål utreda det kronologiska förhållandet mellan dem, att bestämma om Tor gjorde det eller det före eller efter besöket hos Utgårdaloke, det vitnar om stor fäkunnighet.

Ett sammanhang hafva dock alla ett folks myter, äfven de, som allra mest strida mot hvarandra, det nämligen, att vara alster af ett och samma folks andliga arbete. Det är ock fullkomligt visst, att då så otaliga iakttagelser och tankar kläddes i mytens form, mången iakttagelse, mången tanke skulle vara en fortsättning af en annan, och då böra äfven myterna kunna föras samman i grupper. Ett sådant sammanförande inträffar jämförelsevis sent, men inträffar dock redan under den hedna tiden, hos de mytbildande folken sjelfva. En sådan sammanställning hafva vi i det isländska Völuspá, men den gamla Valan var vida klokare än mången modern mytforskare. Han ordnar myt efter myt som perlorna på ett band, under det en nutidens människa med möda undgår frestelsen att låta de skilda myterna gå upp i ett systematiskt helt.

Den poetiska eddan är icke någon afhandling i nordisk mytologi, icke ens en komplett och systematisk framställning af de nordiska myterna. Det finnes i den fornnordiska litteraturen i öfrigt och i folkets ännu qvarvarande sägner, skrock och vidskepelser, en myckenhet antydningar och hogkomster, ofta tyvärr alltför dunkla, om myter, som icke förekomma i den poetiska eddan. Den samling, som går under detta namn, är synbarligen tillkommen på ett temligen tillfälligt sätt. Dikter, som samlaren kände eller vid hvilka han fäste någon större vikt, upptogos. Att han dervid icke leddes af någon

ordnande princip, ses af den brist på inre sammanhang, som råder mellan flere af sångerna.

Men äfven i denna egenskap, icke som ett afslutadt helt, utan som allenast ett fragment af allt det nordborne diktat om sina gudar och hjeltar, eger den poetiska eddan en synnerligen stor betydelse. Den innehåller den nordiska stammens äldsta litterära alster, ty de få runskrifter, som kunna hänföras till en äldre tid, äro för korta att tagas med i räkningen, — äldsta, ty den tillhör i sina hufvudsakliga beståndsdelar den hedna tiden; redaktionsförändringar och tillägg hafva visserligen under kristen tid blifvit gjorda här och der, men de äro för obetydliga att inverka på det hela. Månet nordiskt sagostoff tillhör visserligen tiden före kristendomens införande, men de prosaiska sagorna voro lättare underkastade omarbetning. Den stränga poetiska formen bevarade åt edda-sångerna deras individualitet.

Litteraturen är ett uttryck för folket och tiden, som den tillhör; det för tiden egendomliga vexlar, men den folkliga karakteren stannar kvar, ehuru undergående hvarjehanda inflytanden, som förloppet af tidevarf för med sig. Dessa inflytanden kunna förädla, men de kunna ock försämra; ve det folk, som låter dem så mäktigt gripa in i sitt väsende, att detta blir helt och hållet omgestaltadt, i imitation efter främmande mönster, hvilken imitation i de allra flesta fall blir misslyckad — det folket har förlorat sin *raison d'être*. Vill man studera ett folks karakter, kan man komma derhän genom att följa det genom tidevarfven och leta sig till det som i alla dess yttringar är gemensamt och bestämmande, men bäst får man dock reda på karakteren, derest man kan gå tillbaka till en period, under hvilken folket varit jämförelsevis litet utsatt för främmande inverkan; dess karakter visar sig då mera i sin ursprunglighet. Men sambandet mellan nationerna är sådant, att ett folk icke gerna kommer till det

medvetande af sig sjelf, som förmår det att skrifva sin historia, utan att det träder i närmare beröring med andra nationer, som redan hunnit längre i utveckling. Ofta finna vi ett folk tidigast icke i dess egen, utan i andra nationers historia, hvilket naturligtvis icke kunde ske, derest icke de olika folken hade kommit i beröring med hvarandra. Vända vi oss till häfderna, finna vi i begynnelsens början intet annat än korta och enstaka notiser, som gifva oss allmänt menskliga, icke nationelt individuella drag; och ju senare tideböcker vi slå upp, desto rikhaltigare äro de visserligen, men för desto mäktigare inverkan utifrån har folket då äfven varit utsatt. En enda möjlighet finnes för att fylla denna brist, och det är att hålla sig till sådana ett dylikt folks alster, som ännu befinna sig i sitt ursprungliga skick, eller om de blifvit förändrade, lätt kunna afklädas alla senare åldrars skal; de visa oss, hurudant folket var innan det fick en historia. Sådana alster äro folkets bostäder och grafvar, kläder och husgeråd, vapen och redskap, smycken och leksaker, med ett ord fornsakerna; vidare folkets språk, ehuru man med afseende på detta måste företaga en reducerande process för att återföra det från senare tidens skick till en äldre periods, men ett sådant reduktionsarbete kan den nuvarande språkforskningen i de flesta fall utföra med fullkomlig säkerhet; slutligen de sägner, som i sin form ega garantier för att de blifvit från så aflägsna tider bevarade utan förvandling, och den borgen som i detta fall gör till fylles, ligger i den poetiska formen, hvilken man, såsom nyss anmärktes, icke gerna låter undergå några förändringar, utan att det rödjles i versens byggnad. Af alla dessa folkets alster, som gifva objektiva vittnesbörd om dess väsende och lif, äro inga så förträffliga som sådana qväden, i synnerhet som de gemenligen icke behandla hvilka ämnen som helst, utan direkt behandla eller åtminstone röra sig kring sådana som stå i nära förbindelse med folkets tro och dess

tankar rörande det högsta det känner, gudarne. Det är folkets idealer, om hvilka man här får en föreställning, och om det är en sanning, att man kan någotnär bedöma en människas karakter med ledning af hennes umgängesvänners art, huru mycket rikare tillfälle har man att bilda sig ett omdöme om ett folks art och sträfvanden, derest man känner dess idealer? Dessa finna vi just i folkets guda- och hjeltesägner under det mytologiska stadium, då myterna förlorat sin ursprungliga karakter af bildliga uttryck för naturföreteelser, då uttrycket står qvar sedan dess första mening hunnit förgätas och derur utbilda sig sägner, i hvilka de himmelska eller halft himmelska gestalterna erhålla fullt menckliga egenskaper, men alltid af ett högre mått än den enskilde eger. Dervid kan den kostligaste naivitet uppenbara sig; en gud är och blir starkare, visare och skönare än en menniska, men när en gud såras i striden, känner han ock smärtan värre och gifver den ett mycket väldigare uttryck än dödliga mäktä; Ares sårad i striden, berättar Homeros, uppstämde ett skri så väldigt som om nio- eller tiotusen menniskor hade ropat.

Detta är betydelsen af den poetiska eddan, och deri ligger ock icke allenast ett berättigande, utan rent af en tvingande förpligtelse till att sätta det nu varande släktet i tillfälle att studera henne, för att det i henne, som i en spegel, ibland dunkel, i följd af de långa mellanliggande tiderna, ibland ren och klar, må kunna studera sig sjelf.

Om eddasångernas ursprung hafva olika meningar uttalats. Att några af dem äro tillkomna på Island (en t. o. m. på Grönland) är tydligt, andra deremot innehålla sådana hänsyftningar på naturen och menckliga förhållanden, att man måste anse dem vara tillkomna i orter, som voro bättre gynnade än det afsides liggande Island. Men om äfven alla dessa sånger i deras nuvarande *form* skulle kunna bevisas vara isländska och norska, bör detta icke hindra oss svenskar från att gå tillbaka

till dessa qväden för att af dem lära känna våra förfäders art, ty dels är det bevisligt, att eddasångernas *innehåll* i många fall äfven tillhör Sverige — vi återfinna det ibland t. o. m. hos germanska folk, som icke voro af den skandinaviska grenen —, dels finna vi, ju längre i tiden vi gå tillbaka, desto mindre skiljaktigheter mellan de nordiska folken, och vi kunna deraf draga den slutsatsen, att vi, med afdrag af det som några t. ex. för Norge och Island alldeles egendomliga förhållanden kunnat framkalla, äro berättigade att från de tankar, som tänktes i eddasångernas hem i närmaste mening, sluta oss till våra egna fäders tankar, som, dess värre, icke lika tidigt blefvo upptecknade. Vi kunna vara förvissade, att den allvarliga grundton, som utgör ett hufvuddrag i eddasången, och som, bara för att anföra ett enda exempel, gaf åt framtidens norna ett namn (*Skuld*), som visar att man icke uppfattade den kommande tiden allenast som en tiderymd, utan som något som innebar förpligtelser och medförde en viss skyldighet, icke var i våra bygder främmande, utan att det är just den, som i väsendtlig mon grundlagt den det svenska folkets storhet, som senare tiders historia haft att omtala.

Det mytologiska studiet, sedan det en gång kommit inom vetenskaplighetens område, har redan blifvit så utveckladt, att det behöfves specialstudier för att kunna tränga ned i dess djup. Men det lemnar äfven mycket utrymme för en gagnande verksamhet af hvarje tänkande menniska. Så litet är i Norden utträttadt inom detta område, att hvem som helst kan egna sig på detta fält åt studier och dervid erfara den angenäma känslan att befinna sig på ett nytt och friskt område, der stora upptäckter äro att göra. Men just på grund deraf är det nödigt att gå fram med den allra största försigtighet, så att man icke trasslar in sig i snår eller fastnar i någon för-rädisk gungfly, som såg så förträfflig ut! Det är oafvisligen nödvändigt att intet ögonblick förgäta hvad en myt är och ur

den synpunkten betrakta alla de problem som framställa sig under granskningen af eddasångerna. Något fullgiltigt resultat blir det dock icke af allt detta, förr än man eignar sin uppmärksamhet åt mytbildningen i allmänhet och sålunda med tillhjälp af den komparativa metoden letar sig fram till ibland skenbart meningslösa sångers kanske mycket djupa mening. Som de tankar och åskådningar, som iklädt sig våra myters drägt, mången gång blifvit tänkta och kommit till stånd i mycket aflägsna åldrar, t. o. m. i vårt släktes barndomstid, löser man icke ostraffadt de nordiska myterna ur deras organiska sammanhang med deras forntid.

Härom vore ännu mycket att säga, men jag har redan tagit för stort utrymme i anspråk. Allenast en anmärkning vill jag tillägga. Om i allmänhet de nordiska myterna tillhöra ett sent stadium, i det de gudar, om hvilka de tala, begynt få en historia och sättas i hvarjehanda förhållanden till hvarandra, så få vi icke antaga, att samtliga våra myter äro lika gamla. Under den del af vår forntid, som af historien och nyare tiders forskning blifvit något belyst, kunna olika kulturskeden urskiljas. Vi hafva t. ex. en tid, då nordboarne i mängd svärmade omkring på haf och land, som vikingar och nybyggare, i båda fallen görande flitigt bruk af sina vapen, långa tider lefvande fullständigt på krigsfot, men vi hafva derförinnan en tid, då nordboarne höllo sig inom egna land. Mytbildningen hvilade icke under någotdera af dessa skeden, det tidigare, mera stillsamma och det senare, mera oroliga och krigiska, och det är alldeles otänkbart, att icke hvartdera skedet skulle på sin del af mytbildningen trycka sin prägel. Den krigiska perioden var den sista under den hedna tiden, och dess skapelser inom diktens och mytens område blefvo derföre mer än de äldre bevarade. Derpå beror helt visst den öfvervägande krigiska, blodiga och vildsinta ande som uttalar sig i flera af eddasångerna, hvilka derigenom fått ett tillfälligt

drag, som man i allmänhet har tagit för ett väsentligt. Hos forntidens nordbo fanns alltid kraft, men kraften var icke alltid rå; hos våra fäder voro de krigiska idrotterna visserligen ärade, ty i dem framglänste både kroppens och själens styrka, men de voro icke de enda som dugde och vunno erkännande. Man bör genom ett allvarligt studium af eddans sånger kunna komma i någon mon derhän, att man på grund af inre skäl kan fastställa deras kronologi. Försök i den vägen äro visserligen gjorda, men mycket står ännu åter. Att verka i den riktningen är en vacker uppgift.

Hans Hildebrand.

2. Ytterligare om Stockholms högskola och den högre kvinnobildningen.

Förslag till ämnesfördelning.

Då vi nu åter upptaga detta, i tidskriften för icke länge sedan berörda ämne, sker detta, dels emedan sedan dess ordningsstadgan för Stockholms högskola blifvit för allmänheten tillgänglig, och man följaktligen nu kan vara i tillfälle att göra sig bestämdare reda för de fördelar, man af hennes verksamhet i den närmaste framtiden kan hämta, dels emedan det viktiga ämnet äfven kan tariffva belysning från än flera synpunkter. Vi inskränka emellertid här vår uppgift till att söka i någon mån belysa det sätt, hvarpå bildade kvinnor i hufvudstaden under för handen varande förhållanden kunna draga fördelar af den nya institutionen, utan att derföre behöfva egna hela eller större delen af sitt lif åt vetenskapens tjänst. Dels kommer nämligen den kvinna, hvars håg och fallenhet så afgjordt ligga åt studier, att hon är villig och beredd till det se-

nare, att till högskolan intaga en ställning, så väsentligen lik den, i hvilken de bland dess manliga alumner, som hysa samma afsigt, stå till densamma, att vi ej anse oss böra egna särskild uppmärksamhet häråt, då fråga är om den specifika qvinnobildningen, dels anse vi, att den, som idkar djupare vetenskapliga studier, allra bäst, efter inhämtande af råd och upplysningar från fackmän, sjelf kan uppgöra sin studieplan, och se till, hvilka fördelar hon under sina studier kan draga af undervisningen vid Stockholms högskola. Äfven om studier, syftande till den egentliga yrkesbildningen, gäller i flera afseenden detsamma. Dessa studier måste bero af yrkets natur eller, om fråga är om inträde i statens tjänst, bestämmas genom de kompetensvilkor, staten genom sina examensstadgar kan fastställa.

Vi sysselsätta oss här följaktligen endast med studier i ett eller annat ämne, hvilka hvarken hafva egentlig yrkesbildning till mål, d. v. s. skola utgöra en beredelse för en hel lifsuppgift, t. ex. såsom läkare eller jurist eller lärare, ej håller afse ett så omfattande kunskapsmått som t. ex. det för filosofie licentiatexamen erforderliga. Sådana studier kunna bedrivas i flerfaldigt syfte, dels för tillfredsställandet af det bildningsbehof, som finnes hos hvarje människa, dels ock för förvärfvandet af speciell duglighet i ett visst afseende, utan att likväl denna duglighet kan betraktas såsom yrkesbildning i egentlig mening. I intetdera fallet utgöra de dock något för universitet och dess ändamål främmande, utan bör detta fastmer vara personer af båda könen till hjälp, då de dermed sysselsätta sig, och öfver resultatet afgifva vitsord, något, som äfven ordningsstadgan för Stockholms högskola genom frisinnade bestämmelser i nämnda hänseende synas gifva tillkänna, att den fattar såsom sin uppgift. Skall emellertid högskolan ej betungas med allt för mycket och dertill i det hela gagnlöst examensväsende, och skall dess undervisning kunna erhålla en i viss mån omfattande karak-

tär, så torde ett minimimått af insigt böra fastställas, för att vitsord deröfver skall af högskolan afgifvas. De, som af en eller annan anledning nöja sig med att stanna *under* detta mått, må, bäst de kunna, se sig om i kompendier och populära skrifter eller, om de anse sig deraf kunna draga någon nytta, såsom åhörare bevista föreläsningarne. Med sådana har högskolan såsom sådan ej att göra, vid dem bör hon vid anordnandet af undervisningen ej fästa något afseende, och öfver insigter, som ej uppstiga till detta minimimått, böra vitsord af henne aldrig afgifvas. Rörande vidden af detta mått kunna meningarne tydligen vara delade. För egen del skulle vi vilja föreslå, att det lägsta kunskapsmått, öfver hvilket vitsord borde afgifvas, skall motsvara det, som fordras för att i nuvarande filosofie kandidatexamen varda i de särskilda ämnena godkänd.

I följd deraf, att den sociala ställning, qvinnan, f. n. åtminstone, intager är mycket olik mannens, måste sådana studier få en i viss mån olika betydelse för henne än för honom, åtminstone så tillvida, att de kunna göras till föremål för särskild betraktelse. Vi vilja här söka förslagsvis uppställa några af de hufvudgrupper af ämnen, hvilka vi äro böjda att i förevarande afseende anse såsom de för hufvudstadens kunskap-sökande damer mest lämpliga, hvarvid vi naturligtvis för ingen del neka, att mycket, af hvad vi komma att säga, eger sin tillämpning äfven på personer af mankön.

Det gifves ej så få bland den bildningsälskande ungdomen i våra dagar, som gerna skulle vilja förskaffa sig någon insigt i *filosofi*, men som, då de ej hafva för afsigt att aflägga någon akademisk examen, ej gerna blott för detta ändamål kunna begifva sig till universitetet och studera. Författaren har mer än en gång af sådana personer af båda könen fått emottaga förfrågningar, huru de skulle kunna få se denna sin önskan uppfylld. Till sin verkliga ledsnad har han dock stått svarslös. Att vår literatur saknar ett godt och lättfattligt kom-

pendium i filosofiens historia, är en brist, med hvilken vi emellertid här icke hafva tillfälle att sysselsätta oss. En sådan önskan, som den nämnda, kunde emellertid Stockholms högskola lätt tillgodose, då hon hunnit fullständigt organiseras. Huru vederbörande ämna reda sig ur den svårighet, som vid undervisningens anordnande måste blifva en följd af lärjungarnes olika kunskapsmått ¹⁾, är visserligen ännu ej känt, men vi föreställa oss, att åtminstone en del af föreläsningarne skola utgöras af mer öfversigtliga kurser för nybegynnarens behof ²⁾. Om då t. ex. en intelligent och i allmänhet bildad kvinna bevisade en sådan föreläsningkurs i filosofiens historia och psykologi, så tro vi, att hennes önskan i detta afseende lätt kunde tillfredsställas. — *Historiska studier* kunna lätt förenas med filosofiska. De få af filosofien en högre lyftning och filosofiens historia står så nära mensklighetens utveckling, att båda ej kunna undgå att sprida ljus öfver hvarandra. Särskildt gäller detta den allmänna, tydligen mindre fäderneslandets historia. *Literatur- och konsthistoria* samt någon kännedom om den filosofiska estetikens allmännaste läror böra särskildt för hufvudstadens befolkning, som har tillfälle till konstnjutning af flera

1) Den nämnda svårigheten gör sig nog äfven gällande vid de gamla universitetet, men den afhjelpes der åtminstone till någon del genom de i de olika ämnena anställda docenterna. Men om sådana förmåler ordningsstadgan för den nya högskolan intet.

2) Då vi här tala om nybegynnare bland universitetets alumner och säga, att dessa bedrifva elementarstudier, sker sådant emedan vi väl veta, att *alla* studenter under de första åren af sin studenttid åtminstone, och många än längre, ej äro annat än nybegynnare inom vetenskapen och bedrifva elementära studier, äfven om detta senare ord ej fattas så vidsträckt, att man derunder innefattar *alla* studier under lärares ledning. Om detta är ett godt eller ondt, kan tydligen här ej vara vår uppgift att undersöka, vi blott påpeka det som ett faktum, hvilket ligger i öppen dag, hälst många af universitetets läroämnen icke alls, andra blott obetydligt, studeras vid de egentliga s. k. elementarläroverken. Det torde väl äfven vara i god öfverensstämmelse med de nuvarande universitetens uppgift. Men klart är, att vi här icke syfta på *den* elementarkunskap, som skolorna böra bibringa, och som derföre erfordras för att vid universitetet varda såsom lärjunge inskrifven.

slag, vara af stort intresse. Men de sammanhånga så nära med filosofi och historia, att de näppeligen kunna framgångsrikt bedrifvas utan någon kännedom om båda. Vi kunna ej undgå att rekommendera hufvudstadens damer att, så snart tillfälle dertill yppas, genomgå en, om ock elementär, likväl ej derföre ytlig kurs i alla dessa, så närslägtade ämnen, hvilka obestriddigen hafva den egenskapen att vara i hög grad bildande. Den unga qvinna, som tänker öfver lifvets vigtigaste frågor, och känner sig gäckad i sina försök att lösa dessa ofta mörka gåtor, som beundrar och vill tillegna sig det sköna i natur och konst, som känner sig dragen till att taga närmare kännedom om förgångna tiders lif, åskådningssätt och betydande handlingar, skall obestriddigen, erfara det redande och renande inflytande ett sådant studium alltjemt medför, om än ej omedelbart derigenom alla lifvets frågor kunna finna sin lösning. Vi äro fullt öfvertygade, att hon, med det lifliga intresse för allt, hvarmed hon sysselsätter sig, som är qvinnan eget, snart skulle öfvervinna de svårigheter, som möjligen i början skulle resa sig i hennes väg. En sådan kurs, af det ungefärliga omfång på hvilket vi här syfta, anse vi utan svårighet kunna medhinnas på ett läsår eller högst trenne läseterminer, utan att tiden uteslutande behöfde dermed upptagas, och den skulle lemna efter sig en fond af bildning, som för hela lifvet skulle bevaras, och sedan utan ringaste svårighet än vidare kunde tillökas.

För de allra flesta, vi kunde så när säga alla personer af den ifrågavarande kategorien, torde väl de *klassiska språken* vara en förseglad bok, och vi neka ej, att vi nästan hålla före, att de gärna kunna förblifva det. Dessa språk äga ej längre för vår bildning den betydelse, de fordom haft, och universitetsstudier i dem förutsätter ett långt arbete i skolan. Den, som utan insigt i dessa språk vill taga någon kännedom om den antika bildningen, kan göra det genom studium af historia,

den politiska likaväl som literatur- och konsthistorien och i viss mån genom filosofiens, i synnerhet, om han eller hon deri fortgått något längre, allt under förutsättning att här ej är fråga om ett så omfattande studium som fordras t. ex. för filosofie licentiatexamen. Deremot erbjuder den unga vetenskap, som benämnes *komparativ språkforskning*, ett tacksamt fält för den bildningssökande qvinnan. Få vetenskaper väcka hos sina idkare så mycken hänförelse, få kunna så lifva intresset äfven hos den, som blott kan hafva tillfälle att taga kännedom om dess mest elementära läror, som denna det 19:de århundradets dotter. Vi torde ej misstaga oss, om vi påstå, att vid Upsala universitet för närvarande intet läroämne finnes, som studeras med sådan ifver, intet hvars påbjudande såsom obligatoriskt i filosofie kandidatexamen så allmänt helsats med välbehag som *nordiska språk*, ett läroämne, hvilket mer än något annat till väsentlig del utgöres just af en del af den komparativa språkforskningens resultat. För dem, som ej studerat de klassiska språken, erbjuder visserligen studiets utsträckande utom den germaniska språkstammens gebit mindre intresse och är äfven förenadt med icke så oväsentliga svårigheter. En intelligent qvinna, som äger någon närmare kännedom om de nu lefvande romaniska språken, t. ex. franska eller italienska, torde dock med någon energi lätt öfvervinna denna svårighet. För henne finge då latinet betydelsen af en mellanlänk, om hvars former hon ur denna synpunkt måste taga någon kännedom, utan att behöfva inlåta sig på sådana djupsinniga och högvigtiga frågor som den om skilnaden mellan Ciceros och Livii stilart. Och ville hon gå något längre, skulle hon kanske snart känna sig manad att intränga i språket i »de fem flodernas land» och stanna vid de ariska folkens vagga i öster, i hvilket ämne vi hoppas att snart se en skicklig lärare tillträda sin befattning vid Stockholms högskola.

De nu påpekade, visst icke oöfvervinneliga, svårigheterna

förefinnas deremot icke för den, som vill med de nordiska språken förena *fäderneslandets litteratur och historia*. Hon skulle derigenom erhålla en grundlig kännedom om sitt folk, sådant detta folk framträdte i sina världshistoriska handlingar, i hvad det tänkt, känt och upplefvat. Ingenting kan så mäktigt fästa oss vid den fosterbygd, vi böra älska, som en närmare kännedom härom. Det är minnets, det förflutnas enande makt, som här framträder. På detta sätt skulle den blifvande maken och modren redan tidigt känna sig fästad vid den fosterjord, som af henne väntar, att hon hos ett kommande slägte skall inplanta den fosterlandskärlek, som ensam kan göra fosterlandets söner och döttrar skicklige till den offervillighet, den har rätt att af dem vänta i farans srund, och på hvilken man nu, beklagligen, ej ser allt för många prof.

Den historiskt-estetiskt-filosofiska och den komparativt lingvistiska ämnesgruppen äfvensom de ämnen, som närmast röra fäderneslandet, erbjuda sålunda trenne tacksamma studiefält för den bildningssökande qvinnan. Om hon genomgått en *bättre* elementarskola, tarivar hon näppeligen några förstudier, för att i dessa ämnen följa den akademiska undervisningen. Om man nemligen frånser de obegripna termer och definitioner i filosofisk propedeutik, dem en skolyngling under sista året af sin skoltid får inplugga, ett läroämne, om hvars lämplighet såsom skolämne, åtminstone då så kort tid dertill anslås som nu är händelsen, meningarna torde kunna vara delade, studeras af dessa ämnen endast historia i våra skolor, åtminstone är detta det enda, i hvilket betyg gifves i maturitetsexamen för det muntliga profvet. Och i detta ämne kan den unga qvinnan lätt genom att genomgå något lämpligt kompendium förvärfva sig det lilla, som ännu kan fattas henne i det kunskapsmått, som i detta ämne erfordras för att i maturitetsexamen varda godkänd. Med den utbildning, flickskolorna på sista tiden vunnit, torde dessutom den tid snart vara

att emotse, då kunskaperna hos den ur dem afgående, godkände alumnen, temligen nära motsvarar de för maturitets-examen erforderliga, om man nemligen frånser de döda språken och de höjda fordringar i andra ämnen, som i deras ställe kunna komma på realisternas lott — om den ej i flera fall redan är inne. Och härtill kommer qvinnans större lätthet att för allmänbildning och humanitet tillgodogöra sig ett mindre kunskapsmått.

En skarp iakttagelseförmåga är tvifvelsutän af nöden för den, som vill utforska naturens hemligheter, och en sådan eger obestriddligen qvinnan. Vi hålla ock därför före, att hon skulle finna intresse och kunna hämta bildning af ett sådant studium. En kurs i *zoologi*, *botanik* och *geologi*, af den ungefärliga omfattningen, på hvilken vi här alltjemt syfta, skulle också lätt kunna genomgås på en tid af omkring ett läsår eller t. o. m. något kortare. De förberedande insigter, som kunna fordras för att följa den akademiska undervisningen, kunna vi, med kännedom om minimifordringarne i maturitetsexamen, ej anse synnerligen betydande. *Astronomi* och *fysik* förutsätta deremot, om de skola verkligen *studeras*, matematiska kunskaper ej oväsentligt öfverstigande skolstadiet, och då matematiken ännu endast undantagsvis synes hafva tilldragit sig våra qvinnors intresse, torde vi kunna lemna dessa ämnen å sido.

Mindre kurser af nu ifrågavarande slag i juridik och medicin anse vi, åtminstone under nuvarande förhållanden, föga lämpliga. Hvarje medborgare och medborgarinna borde visserligen äga någon kännedom om fäderneslandets lagar, men bibringandet af denna tillhör ej universitetet utan skolan, i hvilken detta ämne onekligen *borde* läsas, något, som äfven gäller om den allmännaste kännedomen om människokroppen och dess naturliga förrättningar.

Vi hafva här sysselsatt oss med sådana studier som de

ifrågavarande företrädesvis ur den synpunkten, att genom dem ett bildningskraf skulle tillfredsställas, utan att fästa särskildt afseende vid den praktiska nytta de i många afseenden kunna medföra. Att denna nytta kan vara af flerfaldigt olika slag, torde utan svårighet inses. Men äfven om studierna idkas blott för kunskapens skull och utan någon biafsigt, så äga de tydligen redan derigenom sitt värde, och främjandet af sådana bör för Stockholms högskola vara en värdig och tacksam uppgift. Och hvad särskildt den qvinliga bildningen vidkommer, så skulle obestriddligen sådana studier, om de bland damer tillhörande hufvudstadens bildade kretsar blefve vanliga, bidra icke blott till dessas höjande i intellektuelt och derigenom medelbarligen äfven i andra afseenden, utan jämväl bidra till att göra de sociala förhållandena könen emellan värdigare och innehållsrikare. Till denna och dermed sammanhängande frågor torde vi en annan gång få tillfälle att återkomma.

L. H. Å.

3. Stockholms högskolas författning.

Då det för många af våra läsare torde vara önskligt att ega tillgång till de viktigare bestämmelserna rörande Stockholms högskolas verksamhet, om vilkoren för lärjungars inskrifning, examensrätt m. m., meddela vi här efter Stockholms Dagblad en sammanfattning af högskolans stadgar, med kursivering af de stycken, som handla om lärjungarnes pligter och rättigheter.

Stockholms högskola har till ändamål att *främja vetenskapernas utveckling och meddela vetenskaplig undervisning*. Högskolans styrelse, som om henne har högsta vården och förvaltar hennes egendom, skall utgöras af sju för 4 år i sänder valda ledamöter, af hvilka svenska akademien utser en, vetenskapsakademien två och Stockholms stadsfullmäktige två, hvarjemte högskolans rektor är till följd af sitt embete styrelsemedlem; dessa sex välja den sjunde. Under de sex första åren af högskolans tillvaro utser Stockholms högskoleförening den ledamot i högskolans styrelse, som sedan skall af svenska akademien

väljas. Högskolestyrelsen väljer inom sig för ett år i sänder ordförande, andre ordförande och en inspektor för skolan. *Inspektor* är styrelsens ombud för att omedelbart öfvervaka undervisningen och ordningen vid läroverket. *Inspektor* eger att enskildt göra lärare erinran i afseende å sådant, som till dennes undervisning och öfriga åligganden hör. — De lärare, hvilka innehafva professors embete och äro i utöfning af sin tjenst, samt de, som på förordnande förestå sådant embete, bilda *lärarerådet*, som således motsvarar det akademiska stora konsistoriet. *Lärarerådet* väljer ibland de fast anstälde lärarne för två år i sänder högskolans *rektor*, hvilken är ordförande i rådet. *Rektor* eger att erinra lärarne om noggrant fullgörande af deras pligter. *Rektorsbefattningen*, för hvilken uppbäres särskildt arvode, medför ej frihet från lärareåliggandet. För behandling af mindre frågor och löpande ärenden, hvartill ock räknas öfvervakandet af ordningen bland de studerande, utser *lärarerådet* inom sig för två år i sänder fyra medlemmar att med *rektor* bilda *rektorsnämnden* (= det mindre akademiska konsistoriet).

Styrelsen bestämmer efter *lärarerådets* hörande hvilka embeten och tjänster skola finnas vid högskolan. Dessa tillsättas af styrelsen, som jemväl meddelar förordnande att dem förestå. Professorsembete eger styrelsen tillsätta med fast anställning, öfriga embeten och tjänster endast genom förordnande tills vidare eller på viss tid. Vid professorsembetets tillsättning bestämmer *lärarerådet* viss tid, inom hvilken *det står sökande öppet* att ådagalägga sin skicklighet, samt utser sakkunnige män, minst tre, högst fem, att till styrelsen afgifva yttrande i ämnet. Sökande skall dook aflägga föreläsningsprof, om ej styrelsen frikallar honom derifrån. Finner styrelsen nödigt, kan hon, innan hon skrider till utnämning, inhemta yttrande äfven af andre sakkunnige män. Skulle ingen sökande anses lämplig eller har icke någon anmält sig, kan styrelsen, efter *lärarerådets* hörande, till embetet *utan ansökan kalla utmärkt vetenskapsman med framstående lärareförmåga*. Innan styrelsen tillsätter annan läraretjenst än professorsembete eller meddelar förordnande att förestå lärareplats, skall *lärarerådet* yttra sig genom 3 till 5 utsedde förtroendemän. Såsom lärare kunna jemväl utländske män anställas. Vid besättandet af lärareplats har styrelsen att »framför annat fästa afseende på den vetenskapliga förmågan och lärareskickligheten».

Den, som förestår professorsembete, skall hålla två offentliga föreläsningar i veckan. Han skall ock utan godtgörelse meddela handledning åt lärjungarne. Undervisningen bör ske med noga aktgifvande på att lärjungarne sjelfständigt tillägna sig de kunskaper och den vetenskapliga bildning, hvilkas förvärfvande utgör målet för deras studier.

Styrelsen eger, derest fem ledamöter äro derom ense, att skilja lärare med fast anställning, hvilken brustit i nit eller skicklighet, från

hans embete och dermed åtföljande förmåner för alltid eller på viss tid. Lärare, hvilken uppnått 65 års ålder och minst 30 år varit i sådan egenskap anställd vid högskolan, är berättigad att erhålla afsked med årlig pension, som ej understiger fyra femtedelar af hans lön.

Inom omfånget för statsuniversitetens filosofiska och juridiska fakulteter skall högskolan åt sina lärjungar bereda tillfälle att kunna genomgå de akademiska prof, som fordras för rätt att vinna inträde och befordran uti statens tjenst, äfvensom utdela vitsord öfver sina lärjungars kunskaper i ett eller flere ämnen. Vålfrejdad man eller qvinna, som fyllt sexton år, aflagt godkänd examen vid elementarläroverk eller visa sig hafva nöjaktig underbyggnad i något af högskolans läroämnen vid särskildt anställdt prof samt erlägga stadgad afgift, så vida de ej derifrån befrias, ega att blifva inskrifna såsom lärjungar. Uti mån af utrymme skola äfven andra än de sålunda inskrifna studenterna mot afgift ega tillträde till föreläsningarna. Lärjungar, som aflagt inträdesprof, ega att deltaga uti undervisningen i de ämnen, hvaruti de förklarats mogna, men ej i andra ämnen förrän de aflagt godkänt prof, dem dock obetaget att såsom åhörare öfvervara föreläsningar, i hvilket ämne som helst efter anmälan inför läraren. Inskrifningsafgiften såsom student vid högskolan utgör 25 kr.; terminsavgiften, hvarifrån fattige dock kunna befrias, och som förefaller nog hög, utgör 100 kr. Åhörare, som ej är medellös, betalar 15 kr. terminligen för hvarje ämne.

Prof eller examina afläggas särskildt i hvarje ämne, men med rätt för lärjungarne att samtidigt aflägga prof i flere eller undfå intyg i en gemensam handling. Desså prof afläggas inför läraren i närvaro af två sakkunniga vitnen, hvilka lärarerrådet utser för ett år i sänder. Vitsord öfver profvet bestämmes af läraren, dock kunna vitnena, der de äro ense, påkalla ny pröfning, hvilken skall ske i närvaro af två af lärarerrådet utsedda, sakkunnige, som då med läraren bestämma vitsordet. Afgift för prof i ett ämne erlägges med 25 kr. samt mera intill 50 kr. för flere prof. Läseåret vid läroverket börjar den 1 Septembär och slutar den 15 Juni samt är indeladt i höst och vårtermin. De första och sista 15 dagarne af termin användas till pröfningar o. d.

För frågor, som angå undervisningen och lärjungarnes prof, sammanträda lärarne på fyra afdelningar, hvilka inom sig välja ordförande för ett år i sänder: den historisk-filosofiska, den språkvetenskapliga, den matematisk-naturvetenskapliga och den rättsvetenskapliga. Skall fråga företagas, som rör olika afdelningar, sammanträda de lärare saken angår.

4. Ur glesnade led.

Studier efter naturen af *Amanda Kerfstedt*.

Jag är icke riktigt säker om, att jag skulle skatta den ställning i lifvet högt, som skulle förmå min bästa vän att reguliert hvarje söndag bjuda mig på middag eller beveka den medlidsamma familjen P. att hvarje julafton hedra mig med en önskan, att jag måtte deltaga i dess julglädje. Jag hyser starka tvifvel om, att middagen skulle smaka mig väl, eller den talrika barnskarans munterhet skulle vara för mig uppfriskande, eftersom jag har ett smärtsamt medvetande, att vissa ställningar i lifvet hafva en särskild förmåga att förbittra vissa människosinnen, och jag vågar ej fritaga mig från att sjelf höra till denna senare klass. Jag är vidare icke absolut öfvertygad om att jag hör till den sortens personer, som med liflig glädje skulle omfatta hvarje tillfälle att gå omkring till mina vänner med en lista på lotterisedlar, om ock den behöfvande familjen vore än så behöfvande. Jag misstänker starkt, att jag hellre betalade två lotter à en krona stycket (jag säger *två* — jag tager genast till det bästa fallet af de båda möjligheterna), och sedan låte listan söka sig väg till andras fickor bäst den kunde.

Och när den der tvätterskan kommer, som hvarje år regelbundet har samma kraf på min villighet att meddela, månne jag tänker på de sex små nysydda skjortorna, som ligga i lådan, den der lådan, som jag icke öppnar utan en suck? Irra icke mina tankar hellre upp på vinden till en viss kista, i hvars ena hörn befinner sig en liten samling malätet och luggslitet, hvarest jag tycker mig kunna lemna min hjälpsamhetskänsla fria tyglar. Om jag händelsevis natten derpå ser för mitt inre öga en grupp halfnakna barn, hvars täcka former

blott äro alltför synliga, ja, då är det möjligt, att jag om morgonen drager upp lådan — men ljuset, dagen, lifvet skingra så snart nattens föreställningar, de må nu hafva varit sjukliga inbillningar eller samvetets ömma maningar. Hur det är, så insveper jag mina små plagg i en svepeduk, skjuter igen lådan — och väntar på bättre tillfälle.

Och när jag häromdagen, iklädd min nya, marinfärgade klädning, af en af mina tjensteflickor öfverspolades af en burk anjovislake, så att jag dröp som ett palmträd under regntiden, hvilken tanke ertappade jag icke i mitt hjerta! Det är onödigt att upprepa den, den låter sig måhända gissas.

Nu kan man råka ut för värre behandling här i lifvet än att bli öfversköld med anjovislake, och man kan få värre tankar än jag hade; men sedan jag så nyligen varit utsatt för detta missöde och erfarit dess resultat, så vågar jag icke anse mig fullt öfverbevisad om, att jag skulle år efter år kunna uthärda förbittrande orättvisor af någon bland mitt dagliga umgänge och ändå år efter år kunna säga, »älskade tant», »älskade Edvard», eller »älskade Mathilda», med precis samma tonfall i rösten, som jag hade de der dagarne, då våra första vänskapsband knötos.

Har du, min läsare, någonsin betraktat en mal? Då jag om våren ser de tjocka, hvita maskarne, huru de sno in sig i de bästa tyger, huru de småningom afslita de äkta helylletrådarne, huru de fylla hela omgifningen med små korn samt huru de slutligen lemna efter sig ett stort tomrum, då tänker jag på de hjertan, der bitterhet och sjelfviskhet fritt herrska. Det går kanske ej så fort, men det undergräfvat det bästa, det ädlaste. Jag vill icke såra läsarens känslor med att längre begagna första person — nog af —, det finnes sådana hjertan.

Under dylika mindre angenäma sjelfbetraktelser tillryggalade jag vägen mellan min bostad och småskolan. Jag var nemligen direktis i en fruntimmersförening, och såsom sådan ålåg det mig att hvarannan månad en viss lördags middag infinna mig der för att granska barnens anmärkningsböcker. Barnen skulle då defilera förbi min person, och det var min skyldighet att vid denna revy kasta förebrående blickar på dem, hvilkas böcker icke befunnos tillfredsställande. Om under någon period af mitt lif mina blickar lyckats göra intryck på folk, så har jag ingen anledning att förmoda, att det var under den tid jag var direktis i kvarteret Hvita korpen.

Men det var nu emellertid hvarken om mig sjelf eller om barnen, jag skulle tala, utan om lärarinnan. Huru väl jag ser henne, mamsell Beata K., med sitt välvilliga ansigte, sina grofva drag, sitt ena öga och sin ytterst snäfv, svarta klädning. I skolan lyckades det henne stundom att antaga ett riktigt grymt utseende, och att åstadkomma en sådan metamorfos, anser jag ännu för det största bevis på skådespelartalang, jag hittills bevittnat. Hon hade en vana, då man mötte henne på gatan, att, med ett uttryck af glad öfverraskning i sitt ansigte, tvärstanna, göra en djup, lodrät nigning och sedan oförtrutet skynda framåt igen.

»Ja, ni kan ej tänka er, hur glad jag är, att jag har fått den här skolan,» sade hon, sedan barnen störtat ut, med sina böcker. »Det var en riktig herrans hjälp. Nu är jag alltid till hands och kan höra, när faster Sara ringer och passa på henne alla stunder på dagen. Jag får 250 kronor öfver, när jag afräknar hyra till lokalen, ljus och ved, det är ju riktigt storståtligt.» Och dervid log hon så förnöjdt, att hela hennes ärliga ansigte sken dervid.

Vi pratade ännu en stund, till dess genom den på glänt stående dörren en vresig röst hördes mumla åtskilligt, af hvilket jag förnam slutorden:

»Ingen påpasslighet, ingen uppmärksamhet.»

»Förlåt», sade mamsell K. hastigt, »hon tycker det blir långsamt, stackars faster. Hon är så ovan vid att jag dröjer, när fristunden är inne.»

På eftermiddagen gjorde jag ett besök hos en äldre dam, som i flera år varit bunden vid sängen. Hur samtalet vred sig, kom jag att fråga, om hon kände mamsell K.

»Ja, visst. Ingen känner henne bättre än jag. Vi ha varit de bästa vänner alltsedan vår barndom. Hon är nästan den enda, som numera besöker mig. Alla andra ha tröttnat upp, men hon är trogen.»

»Hvad är det för en gumma hon har hos sig?» frågade jag.

»Ack, det är en lång historia.»

»Skulle ni ha någöt emot att berätta mig den?»

Den gamla damen reste sig upp på armbågen och betraktade mig ett ögonblick.

»Godt,» sade hon, »ni skall få höra den. Ni är visserligen den första och blir helt säkert den enda, som hör den af mig, men jag ser på er, att ni tager det på allvar.»

Derefter lade hon sig ned igen och började:

»Gumman ni frågar efter, var kusin till Beatas fader och kom i huset vid moderns död. Hon kallades allmänt i familjen för Faster Sara och hade det vresigaste och stridigaste lynne, man gerna kan tänka sig. Men det var, besynnerligt nog, just den egenskapen, som bevekta Beata att öfvertala fadern att taga henne i huset. Beata hade sitt hufvud för sig. »Just därför att hon är så stygg och elak, bör man så mycket mer älska och omhulda henne, på det man riktigt måtte kunna smälta upp henne,» sade hon, »ty så gör ju Gud.»

Detta blef nu, jemte vården om fadern, hvilken hon hän- gifvet älskade, den trettonåriga Beatas lifsuppgift. Hon klagade aldrig, men jag vet, att hon led obeskrifligt under fasterns

tyranniska väsende, hvilket tilltog, i mån som hennes åtrå att blifva fru i huset strandade.

Beata hade fått en efter den tidens anspråk särdeles god uppfostran. Hon måste visserligen tillkämpa sig sina kunskaper under de mest vidriga omständigheter, men hon härdade i detta, som i allt annat, troget ut; och hon hade dock *en* tröst, som under alla svårigheter uppehöll och stärkte hennes mod, och det var hennes vänskap för och gryende kärlek till Erik Thorbjörnson, en gosse, som bodde i samma hus och som tycktes fått gåfvan att upptäcka hennes hjertas fördolda skatter och alldeles se bort från bristerna i hennes yttre. Hon hade nämligen genom en olyckshändelse blifvit enögd. De växte upp tillsammans, och att de någonsin skulle skiljas, det föll dem ingendera in. Men den dagen kom ändå. Mamsell Sara hade sina skäl — och det blef omsider beslutadt, att Beata skulle bort och blifva gouvernante. Då för tiden var detta helt annat än nu, och mången natt vätte den unga flickan sin kudde med sina tårar. Hon afgudade sin fader, och hon älskade sin Erik, och stället, dit hon skulle, låg mycket långt bort. Det fanns inga järnvägar då eller snabba ångbåtar, som förkortade afstånden, och hvad var för henne lidandet i hemmet mot det, att vara tillsammans med dem hon älskade.

Afskedet kom. »Om sex år blir jag jägmästare och får ett litet boställe, och då Beata — hälle då dig fast, den som kan,» sade Erik hurtigt och omfamnade henne, men hon kände huru fuktig han var om kinden. Derefter kom turen till fadern.

»Pappa,» snyftade Beata med hufvudet vid hans bröst, »du tror väl inte, om man talar ondt om mig.»

»Jag tror ingenting,» sade den gamle mannen sakta och förskräckt, »jag bara önskar, att du vore sex år igen, och att vi vore ensamma vi två, min egen snälla flicka och jag.»

Och derpå reste hon.

Efter sex år kom hon igen för att helsa på, eller därför

att mamsell Sara (som sett alla sina försök att blifva fru i huset stranda mot den eljest fullkomligt kufvade gubbens i detta fall oryggliga envishet) hade en rik enkling i kikaren åt Beata, en man, som kunde blifva ett stöd för familjen, om aflärerna skulle gå illa. Det glunkades redan derom, ty fadern hade, i detsamma han började ledsna vid sjelfva lifvet, äfven börjat ledsna vid medlen till dess uppehållande. Vid den tiden var Erik verkligen jägmästare, och han var, hvad som var underligare, trogen sin barndomskärlek. De hade icke skrivit till hvarandra — men han kom.

Beata var borta den eftermiddagen, bjuden af den rike enklingen på en utfärd till landet. Erik träffade endast faster Sara. Hur det gick till, vet jag ej alldeles, men han reste utan att se Beata.

Några dagar derefter hade den rike enklingen fått sin korg, och de sju barnen långt uppe i Norrland återfått sin gouvernante.

Efter ännu sex år var fadern död, konkursen utagerad, fastern giktbruten och förlamad bunden vid sängen, och Beata broderande vid fönstret, trots sitt ena öga, från tidigt på morgonen till sent på qvällen. Då hände det underbara, att Erik återkom än en gång.

»Beata,» sade han, »vet du att jag sökt dig här förut?»

»Mig!» sade hon med bestörtning.

»Jo, jo, jag kunde just tro, att du ej visste det, det är ju så likt henne, den illpariga käringen derinne, och en dåre var jag, som for, utan att se dig sjelf. Men nu är jag här och tänker icke släppa dig. Bostället är i ordning — tre rum och kök — ligger lite ödsligt, men vi ska' nog veta att trivas, vi två.»

»Ack, jag kan icke,» sade Beata och vred sina händer.

»Hvad är det för spektakel, kan du inte?»

»Hon ligger ju derinne alldeles hjälplös, Erik. Alla afsky

henne. Hon eger ingen i världen mer än mig. Jag har henne på mitt ansvar. Om jag inte får taga henne med mig, så kan jag inte komma.»

»Taga *henne* med till vårt lilla fridfulla hem. Nej, pass vackert. Har hon icke pinat dig nog under alla dessa år kanhända? Det finnes ju ett borgerskapets enkhus i staden, om jag icke minnes orätt.»

»Men jag *kan* inte, Erik,» sade hon, »jag kunde inte sitta vid brasan med dig och veta henne ligga der i kyla och drag. Jag kunde icke äta af vår goda mat och veta henne svälta på de eländiga smulor, entreprenören ger dem. Bed mig icke — jag *kan* icke,» och den stackars varelsen vred sina händer utan att hon märkte det, så att det knakade i knogarne.

Då han tigande vände sig bort, tog hon dock mod till sig.

»Om du ville låta henne följa oss — du skulle icke veta om något obehag derutaf. Jag skulle vara så lycklig, ty jag är pligtig att vårda henne till det sista.»

Men i detsamma rann det henne i sinnet, huru hon just i tanke på sin pligt att tjena henne hade infört henne i ett annat hem, hvars hela trefnad derigenom blifvit förstörd och der offret blifvit icke endast hon sjelf utan ock hennes stackars fader. Derfor förblef hon tyst, då Erik harmsen sade:

»Det vet jag visst! Du har ingen pligt mot henne, som icke kan fyllas af en annan. Till oss får hon alldeles icke komma, och jag ser nog, hur det är. Du begagnar gumman till förevändning; saken är, att du aldrig älskat mig.»

Och så gick han och satte sig i skjutskärran och reste sina trettio mil hem till sitt boställe i. gen

Efter den dagen blef Beata mycket tyst. I femton år var hon som om hon varit förstummad utom mot faster Sara, ty till henne hade hon alltid vänliga och hjertliga ord, och det föreföll, som om hela hennes hjertas ömhet sökt sitt föremål i den vresiga och sjelfviska gumman; men ändtligen —

det var ändå en morgon för två år se'n, kom hon in till mig helt strålande och glad, och det var som om hennes tungas band brustit.

»Ser du, Augusta,» sade hon, »jag måste säga det till dig. Jag har gått och burit på en börda nu i många år. Bostället, trefnaden, hemmet, ja, till och med kärleken kunde jag ju försaka — men den der misstanken — ack, hur *den* har tryckt mig. Men härom qvällen blef jag så viss på, att han icke evigt skulle misskänna mig — och ser du, hvad här står i bladet i dag,» och hon pekade med fingret på en dödsannons. Det var jägmästaren Erik Thorbjönsons.

»Jag fick den der förvissningen samma afton han dog,» sade hon sakta. »Han gifte sig aldrig, och nu *vet* han, att jag älskat honom hela mitt lif, fast jag icke kunde svika min pligt för hans skull. O! nu *vet* han det.»

Ni skulle bara sett henne, hur lycklig hon såg ut. Det må nu vara, att det var ett eget sätt att fira sin älskades död, men jag förstod henne godt.»

Jag vet icke, om det låg i sjelfva ämnet, eller om den gamla damen hade en större talang att berätta, än jag att återgifva hennes berättelse, men säkert är, att jag var rörd, och intrycket af hvad jag hört satt qvar i mitt hjerta ännu, då det nästa gång blef min tur att besöka skolan, och sitter der än.

Mamsell Beata stod, som vanligt, på katedern och utförde sin uppgift lika troget och anspråkslöst som alltid, men i mina ögon hade hon fått ett nytt intresse. I dag hvilade det dessutom en viss sorgsenhet öfver hennes drag, som jag aldrig förr bemärkt, och som gjorde, att jag äfven nu stannade qvar efter barnen för att utbyta några ord med henne i enrum.

Det låg kanske någon sympatetisk darrning i min röst, då jag frågade efter gumman, som kom mamsell Beata att förlora sin hela förmiddagen hårdt tillkämpade sjelfbeherskning.

»Åh jo,» sade hon, och tårarne runno strida utför hennes

venstra kind, »det är klent nog, det; hennes sjukdom har antagit en ny form, som gör det ganska svårt att sköta henne utan att göra henne illa. Men det är icke *det*,» fortsatte hon afbrutet, »utan det är folks afvoghet emot henne, som går mig så djupt till hjertat. De komma hit och säga mig rent ut, att det är fasligt, att hon aldrig dör, och att hon är endast till plåga och besvär för andra. Som om hon gjorde någon för när! eller vore någon enda menniska till besvär!! Jag vet, hur mycket jag ber Gud, att hon skall få lefva, till dess hon får det rätta barnasinnets och kan få ingå i Herrans glädje. Och i det fallet börjar jag att hoppas. Det tyckes, som om hennes hjerta började vekna för Guds ord, Men att folk kunna vara så hjertlösa mot en stackars nittioårig sjukling, det smärta mig så djupt, det sårar mig så obegripligt,» och hon försökte qväfva sina ärliga snyftningar i sin stora bomullsnäsdud.

På hemvägen såg jag en syn. Om man kunde tänka sig himmelriket, liksom Andersen gör med konungarikena i sina sagor, såsom tillstängdt med en dörr, och man vidare kunde tänka sig, att någon mensklig hand eller någon mensklig gerning kunde öppna denna dörr (något, som jag enfaldigt måste bekänna, att jag *icke* tror), men om så vore, då tänker jag, att den nittioåriga gumman skulle stå derinnanför och vänta med handen på låset, till dess der kom en gestalt fram ur döds-skuggans dal, som hon kände. Då skulle hon för en rädd, blygsam knackning öppna på vid gafvel, och mamsell Beata skulle stiga öfver tröskeln. Den svarta, snäfva bombasinsklädningen var lemnad kvar, och hon hade en vid, sid drägt och tvenne klara ögon att möta det strålande ljuset. Men hon gjorde som hon alltid brukade, hon tvärstannade med en glad öfverraskning på sitt ansigte och neg — hastigt och lodrätt, men djupt, djupt och med helt andra känslor än någonsin förr. Och den gamla, som nu blifvit god och ung, föll till hennes bröst, ty nu förstod hon allt, hvad hon hade gjort henne.

Måne någon af mina läsare pröfvat på, hvad det vill säga att hafva en långvarig tandvärk? Sjelf har jag haft en liten erfarenhet i detta stycke och har gjort mina små reflektioner deröfver. Jag har märkt, att sedan naturens första häftiga motstånd mot smärtan är brutet, så kan man gå vecka efter vecka och bära plågan med temligt tålamod tills, man vet ej huru, det kommer en dag, då, utan att lidandet förökats eller den fysiska svagheten är större än eljest, man vrider sig som under ett outhärdligt qual, och man tycker sig icke vara i stånd att lefva ens en timme till under sådana smärtor.

Det är ungefär sammalunda med bärandet af en lifssorg. Man har, efter det första förtviflade motståndet, påtagit oket. Det ligger der dag efter dag, år efter år, det gnager, det tynger, och måhända är det af den beskaffenhet, att det äter sig in i lifsrötterna och stjäl all lefnads glädje — men man har vant sig dervid, man bär det tidrymd efter tidrymd utan att känna bördan annorlunda, lidandet häftigare. Men då kommer der plötsligt en natt eller en dag, då, utan yttre anledning, man kommer att draga ett andedrag af vårluft, af befrielse, och då är det, som om bördan med ens tryckte ned till jorden. Kontrasten framstår, taflan rullas upp, alla de djupa sårren börja med ens att blöda.

Det var under en något så när liknande sinnesstämning jag en ruskig Oktobermorgon begaf mig af till salutorget för att söka fiska upp en lax till en förestående supé. Det småduggade, och den sena dagningen tycktes ännu ämna låta vänta på sig, så att jag vid passerandet af ett visst gathörn med glädje erinrade mig, att just der bodde en person, till hvilken jag kunde göra mig ett litet ärende och sålunda fördrifva några minuter, emedan jag fann, att jag begifvit mig allt för tidigt ut.

Personen var mamsell Carolina Pegrell, som hade en liten industri af att i sitt eget rum hålla en försäljning af gamla kläder. Och dermed är ärendet röjdt. Jag visste ej, huru jag

skulle komma fram med det, ty det *är* simpelt, och jag nämner det ej gerna i bättre sällskapskretsar — men — jag säger det hastigt och lätt — ett faktum var, att jag hade en aflagd rock insatt för att säljas.

Mamsell Carolina bodde då i ett rum, beläget innanför ett bryggghus, och det var med möda jag genom de tjocka molnen af het ånga, som fylde detta senare, kunde upptäcka hennes dörr. Jag knackade på åtskilliga gånger utan resultat, till dess en af bykgummorna ropade till mig: »Frun kan lika så gerna gå in med ens, för menniskan derinne lär inte höra, om man också knackade på med trumpinnar.»

Jag hade endast en gång förut sett mamsell Pegrell och aldrig förr besökt henne, men jag tog tillsägelsen i akt och steg in.

Rummet, hvaruti jag inträdde, var ytterst litet och lågt samt luktade fukt så starkt, att jag knappt tyckte mig kunna draga andan. Det låg också till hälften under jorden, och det enda fönstret var just i jernhöjd med gatstenarne. Dess ena ruta var dessutom betäckt af ett hvitt pappersark, hvarpå med stor och ranglig stil orden: »Här försäljes gamla kläder» voro prentade. Rummet bar ock syn för sagen. Kring alla väggar hängde packor af olika persedlar, hvar och en med sin lilla påsydda lapp med pris och egarens initialer. Jag märkte der mången rikt garnerad klädning, som numera urblekt och skrynklig predikade en allvarsam sanning. En liten gaslampa kastade ett matt sken öfver det hela, men jag kunde i halfdunklet alls ej upptäcka mamsell Carolina, hvarför jag satte mig ned på en ranglig stol vid fönstret och väntade. Men bäst jag satt, nådde några brutna ljud mitt öra, först svaga och otydliga, men småningom tilltagande i styrka. Min vid skymningen nu vana syn såg då, ledd af ljudet, den gamla mamsellen knäböjande framför en stol invid sängen. Hennes uppslagna bibel med glasögonen på låg på bordet bredvid

lampan, och hon höll nu ett ensligt samtal med sin Gud. Jag steg tyst upp för att aflägsna mig, men dörren var tillbommad, och en hes röst ropade till mig genom springan: »Frun får lof och ge sig till tåls ett litet rappande, tills vi få rulla det här stora åbäket till ett byckar förbi dörren.» Jag hade således ingen annan råd än att sätta mig ned igen, och jag kände mig sakna mod att afbryta den ifriga bönen. Jag försökte att ej lyssna, men jag hörde ändå — hörde, så att mitt hufvud småningom sjönk ned mot mina hopknäppta händer. Hon bad om mycket, som jag aldrig tänkt på att bedja om, hon bad om att slippa minnas bättre dagar, hon bad om att kunna tacka för allt, hvad hon egde, och att se alldeles bort från hvad hon icke egde; och från det lekamliga öfvergick hennes bön småningom till det andeliga samt i ett tack- och lofsjungande utan gräns. — Det föreföll, som om det låga taket lyft sig till en hög kupol, friska, varma vårflägtar strömmade in genom de hvälfda fönstren — solljuset spelade lifgifvande och glädjebbringande in öfver golftiljorna eller gräsmattorna — leende englahufvuden tittade fram mellan löfverket, och en varm ande öfver det hela tycktes hviska med outsäglich stämning: »Gud är här, Gud är här.» Och min egen börda, den, som helt nyss hotat att förkrossa mig under sin öfverväldigande tyngd — ja, den lyftades sakta, sakta bort, och jag hörde som aflägsna vingslag, och mitt hjerta slog tröstadt och gladt i kapp med dem.

Just då tittade egarinnan till den hesa rösten in genom dörren. »Nu är det passabelt för frun,» sade hon, »men ett hundgöra var det.» Och jag smög mig ut, glad och lätt om hjertat, och den duskiga Oktobermorgonen förekom mig som vore den uppfylld af Majvindar, och för dess verkan på min ande kunde jag ej känna mig skyldig till något helgerån.

Då jag en timme senare återkom, mötte mig mamsell Pegrell nigande i dörren. Hon hade sitt allra fryntligaste leende,

och hennes lilla figur rörde sig så lätt och otvunget bland hennes åldriga samlingar, att det föreföll, som om hon aldrig gjort annat än ordnat kläder i hela sitt lif.

»Rocken, ja,» sade hon och famlade mellan otaliga hopar af sådana plagg. »Jag tror visst inte, att den är såld än. Det var så länge sedan den sattes in, att jag rent af glömt, hur den såg ut. Men jag tyckes erinra mig, att den var blå.»

Jag medgaf villigt, att jag också hade en svag erinran om att den var blå.

»Ja, ja, den skall nog finnas, bara vi ha litet tålmod,» sade hon, under det hon ifrigt genomsökte packorna på de öfverfyllda spikarne, »och skulle den *icke* finnas, om någon haft den hemma för att profva den och aldrig burit igen den, så skall jag ändå riktigt betala — — det skall jag visst göra.»

Ack, den kära gumman, hon sade detta så öfvertygande, att äfven om jag varit vaktmästare på sjelfva bysättningshäk-tet, skulle jag nödgats tro henne.

»Der sitter han ju och tiger, den skälmen,» utropade hon hastigt och med en så glad ton, som om hon återsett en gammal vän. »Visste jag inte det — 4 kronor och bokstafven R., det är ju alldeles rätt det.»

»Ja, nog är det rätt, alltid,» sade jag, »men måhända kunde vi nu bestämma oss för att gifva bort den.»

»Ack, var så god och tag den icke härifrån,» sade mam-sell Pegrell med en viss förskräckelse, »jag skall sätta den utanpå och göra mitt allra bästa.»

Jag förstod henne icke riktigt den gången, men jag har sedan lärt, att hvarje yrke har sin lilla ärelystnad med sig, och jag har äfven lärt att högakta hvar och en, som i sitt kall söker att göra sitt allra bästa.

Vår underhandling afbröts emellertid genom inträdet af en person, som förtjenar sin egen beskrifning. Det var ett fruntimmer, hvilket jag som oftast möter på våra gator, och

hvars besynnerliga skepnad mer än en gång förundrat mig. Hon var sig nämligen aldrig lik, utom i det, att hon alltid framstod på något sätt vanskaplig. Hon bar beständigt en lång, vid kapp, men hennes lekamen föreföll, som om den varit besatt af besynnerliga utväxter. Än syntes en oerhörd knöl sträcka sig bakåt från venstra höften — nästa gång hade den flyttat sig till den högra. En annan gång hade denna ofantliga utvidgning af hennes späda gestalt tagit sin riktning framåt, med någon dragning åt höger, och åter följande vecka måste jag se mig om efter henne för att riktigt öfvertyga mig, att den föredragit en mera bestämd lutning åt venster. Alltid hade hon en viss svårighet att tänja ut sin vida kapp, så att den kunde knäppas. Hon hade dessutom ett högst eget sätt att gå. Man såg henne aldrig gå vid kanten af en trottoar, utan hon skyndade snabbt fram så tätt invid husraderna som möjligt, och hon såg sig aldrig omkring eller tillbaka, utan tycktes med sitt nedfälda flor hafva ett bestämdt medvetande om, att der och der är mitt mål — dit skall jag gå — hvarken till höger eller venster, utan just dit, och jag vet utan tvekan eller ovisshet, hvar det är.

När hon nu inträdde i det lilla rummet och slog upp sitt flor, fick jag se ett ansigte, som jag långt ifrån väntat mig. Det var åldrigt utan att bära den ringaste skrynkla, hyn var af detta ytterst fina och skära slag, som man på äldre personer till och med tycker vara litet malplaceradt, dragen voro så mjuka och täcka, uttrycket så blidt och klart, att det hela ingaf en föreställning om en fullkomlig sorgfrihet, någonting så rent och gladt, som om det icke riktigt passade ihop med denna världen.

Och med detsamma fick jag en förklaring på den stora knölen, ty den afbördades genast i form af ett ofantligt bylte, som hon framtog under kappan och lade på golfvet invid dörren.

»Ack, är det Gustava,» sade mamsell Pegrell och presenterade med en verldsdams belefvenhet, »mamsell Gustava Kylander — fru R. Hur mår du nu för tiden, kära vän? Och det vanliga byltet är också med. Ja, ja, jag får väl ingenting af det, kan jag tro, ty hvad du för härifrån, men ingenting lär du väl föra hit.«

»Nej, det kan du vara säker på,» sade mamsell Kylander, skrattande. »Den här lilla boden är fiendeland för mig, och det sitter till, att vi kunna bevara vår vänskap med så skilda intressen.«

De gamla fruntimren småpratade en stund, och jag gjorde mig beredd att gå, då häftiga skrik från gatan kommo oss alla att skynda till fönstret.

Det var en ung, öfverlastad man, som släpades framåt af ett par polisbetjenter, följde af en hop stojande pojkar. Scenen var den vanliga, som upprepas ofta nog för att förhärda mot intrycket, men dess verkan på mamsell Gustava var häpnadsväckande. Hon blef askgrå i ansigtet och sjönk som tillintetgjord ned på den rangliga stolen. Hela hennes varelse skalf, och hon satte händerna för ansigtet och mumlade, i det hon vaggade fram och tillbaka, »o, förskona mig, förskona mig.«

Grannlagenheten bjöd mig att aflägsna mig, och jag var just i begrepp att gå ut genom dörren, då mamsell Kylander hastigt återkom till sig sjelf. Hon strök ett par gånger med en liten fin, hvit hand öfver sin panna, reste sig derefter skyndsamt och gick fram till mig.

»Ack, min fru,» sade hon med ett blidt, gladt och ödmjukt tonfall, som genast fångade mitt hjerta, »skulle ni händelsevis hafva i edra gömmor några aflagda kläder? Jag har bruk för alla sorter. Ni skall icke behöfva besvära er med att skicka dem någonstädes, jag skall sjelf komma och hämta dem, ifall ni vill vara så god.«

Jag antog, att jag hade någonting. Personen var sådan,

att det var omöjligt att draga sig undan, och vi öfverenskommo, att hon skulle besöka mig dagen derpå. Då jag vid utgåendet kom att vända mig om i dörren, uppfångade jag en skymt af mamsell Pegrell, hvilken stod litet afsides och i alla fall var alldeles ur stånd att höra vår i låg ton hållna underhandling. Hennes ansigtsspel var i högsta grad komiskt. Der kämpade i hennes ärliga drag en häftig strid emellan ett djupt missnöje och en innerlig välvilja, och då jag gaf henne en vänlig afskedsnick, tog hon upp förklädessnibben och torkade sig i ögonen med en åtbörd, som om hon haft den största lust i verlden att gifva sig sjelf en god upptuktelse.

Några dagar derefter hade jag ett större skorpbak. (Läsaren har redan märkt att jag hör till medelklassen, och jag blyges icke öfver, att jag till följd deraf *är* medelklassisk.) Jag brukar vid sådana tillfällen gerna dela med mig en bulle eller två till någon, som jag vet tycker om hembakadt bröd, och denna gång föll min tanke på mamsell Pegrell. Jag hade mina skäl att i skymningen sjelf taga en korg på armen och med min bulle nedlagd deri begifva mig åstad till henne.

Huru vi pratade, kom jag slutligen fram med mitt bakhåll: »Känner ni närmare till mamsell Kylander och hennes lefnadsöden?»

»Ack ja,» svarade hon, »det gör jag visst, ni kunde ej ha vändt er till någon bättre underrättad, och om ni hört något ondt om henne, så kan ingen rentvå henne bättre än jag. Jag var litet gramse på henne sist vi träffades här, men jag är ett gammalt afundsjukt skrälle, det är nog hela saken. *Jag* hörde visst ej, hvad hon sade till er, men jag förstår, att hon tiggde, och jag tycker, att hon kunde låta *mina* kunder vara i fred. Ser ni, om alla *skänkte* bort sina kläder, hvad skulle det då bli af mig? Vet ni, att Gustava Kylander är, utan att ana det, min värsta stötesten nu mera här i lifvet, för det der uppväcker alltid en sådan oro i mitt samvete. Jag borde ju unna

den fattige att få så mycket som möjligt — men sjelf måste jag lefva.»

Måhända småler du åt detta, min läsare. Jag gjorde det icke. Lifsfrågorna i ett människohjerta äro aldrig att le åt. Och jag vågade icke ens med ett smålöje afspisa upproriskheten hos mig sjelf, ögonblicklig som den var, mot att kallas hennes »kund». Ingen lifsyttring i ett människohjerta, om än aldrig så ringa, af högmodets demon, är att le åt.

»Nå, ja,» fortfor hon, »det är en gammal historia, som ingen frågar efter, och som kanhända ingen mer än jag haft fullt reda på. Men det är något hos er, som inger mig lust att berätta den. Jag tror, att ni skall förstå den.»

»Gustava var sexton år,» började således den gamla mam-sellen, i det hon satte sig tillrätta i den hvitmålade pinnsoffan, »då hon från sina föräldrars af döden härjade hus flyttade till sin farbror, en ansedd handlande i staden. Hon hade en liten förmögenhet och var en särdeles vacker flicka. Ni kan ej tro, hur glad och oskyldig hon såg ut med sina ljusa lockar och sitt soliga leende, och hur mild och god hon var mot alla människor. Hon var en sådan der ungdom, som det gläder en gammal människa att se, men som man ser så sällan. Hon var mycket omtyckt, under det hon växte upp, och det fattades henne icke friare. Om hon kunnat bli bortskämd, så hade hon alla tillfällen dertill, men hon var alltid lika anspråkslös och omedveten om sina naturliga företräden. Det kom en ung man som biträde i hennes farbrors hus. Han egnade henne sin hyllning som alla andra, och man såg snart, att han icke gjorde det förgäfves. Någon egentlig förlofning var det icke, men hon började köpa ett och annat, som hon ej precis som flicka kunde behöfva, och när hon sydde på de breda hälsömmarne, så log hon esomoftast ett gladt och förhoppningsfullt leende. Nå väl — det var ändå vid påsktiden — hon var i kyrkan — der afkunnades en lysning, vid hvars

åhörande det svartnade för hennes ögon. Det var emellan honom, som hon älskade, och en flicka, som hon hittills ansett för en af sina bästa vänner. Detta parti slog alla med förvåning. Fästmannen hade några dagar förut lemnat orten, och efter de tre lysningsdagarne mötte han sin trolofvade i hufvudstaden, der de vigdes och bosatte sig.

Efter den dagen var det något ännu innerligare och mera tilltalande i hennes mildhet mot alla menniskor. Hålsömmarne lades ofullbordade i lådan, och kring hennes vackra mun hade det satt sig ett litet drag af vemod, som icke fanns der förut, men hon var för öfrigt sig lik och yttrade aldrig, icke ens till mig, någon klagan. Hon hade alltid tänkt ringa om sig sjelf, och hon ansåg det måhända naturligt, att han skulle föredraga en annan.

Ett år derefter fick hon ett bref. Det var ett nödrop från den förra flickvännen, en bön, att hon måtte besöka henne i Stockholm, skyndsamt och hemligt. Hon reste; hon smög sig bort från sin farbrors hus en morgon och begaf sig på väg. En sorgens och brottets tafla mötte henne. Mannen flyende och efterspanad för förfalskning. Ett spädt barn — en döende moder. Hon dröjde der, tills allt var öfver, begrafning, utmätning, och från det öde hemmet begaf hon sig tillbaka med den lille. Hon hade aldrig beräknat svårigheterna, hon var sjelf så menlös, men farbroderns dörr stängdes för henne. Hon sökte sig en enslig bostad, ung som hon var, och vi bodde tillsammans några år. Jag vet ej, om hon förstod orsaken, hvarför hennes vänner betraktade bodfönstren, då hon på gatan gick dem förbi — som vanligt klagade hon aldrig, men hon upphörde att söka dem, och ingen sökte henne. Men hur hon älskade sin lille fosterson! Han hette Herman och var ett älskeligt barn. Hans joller, hans smek, hans leenden ersatte henne allt. Hennes ömma, kärleksfulla natur gick helt och hållet upp i honom. Den enda gång, hon hänsyftade på

sin egen ställning, var en morgon, då han tydligt och klart, samt efter ovanligt kort tid, upprepade för henne sin första utanlexa. Då såg hon på mig med en fuktig blick och sade, med handen på hans hufvud, »det är han, Carolina, som en gång skall återgifva mig mitt förlorade anseende.» Men huruvida hon var lämplig att ingifva fasthet och kraft i en karaktär, så svag och så obestämd som detta barns, det vill jag ej bedöma. Då föreföll mig hennes sätt att uppfostra honom helt naturligt. Huru skulle hon kunna vara sträng mot sin ögonsten, då hon aldrig varit annat än god och öfverseende mot människor i hela sitt lif? Hur det gick, är snart beskrivet. Hans första år i skolan voro utmärkta af små triumfer. Han flyttades upp och blef snart primus, och vid hvarje afslutning kom han helt strålande till henne med sitt premium. Huru dessa skatter beskådades och förvarades!

Han fick småningom kamratumgänge. Jag vet ej, hvad hans barnaöron uppfångade om hans fostermor af hänsynslösa och grymma pojkar — men en söndagsmorgon började han göra invändningar mot, att hon skulle åtfölja honom i skolkyrkan. Det var den första bittra droppen af den dryck, som sedan följde. Efter den dagen var det, som om hon förlorat sin makt med honom. Han vistades mycket borta. Han skulle läsa tillsammans med kamrater och andra sådana förevändningar. Nästa termin uteblef premiet. Men det dröjde ändå ett år till den dagen, då han, blek och med tårarne svällande i sina ögon, återkom till henne för att utgjuta sin smärta och sin grämelse öfver, hvad han käckt kallade den orättvisa han lidit. Han var relegerad. Orsaken frågade jag aldrig om, men domen var oåterkallelig.

Hon hade en kusin, som var handlande i Norrköping. Hon skref till honom, och gossen kom dit på ett försök. Det gick bra i början, men efter ytterligare ett år kom ett bref från kusinen. Jag läste det ej, men på aftonen tog hon från

dess besynnerliga gömställe fram ett litet skrin, hvari hon förvarade sina värdepapper.

»Vill du resa, Carolina,» sade hon, »jag vet ej, hvarför jag känner det så omöjligt. Det är kanske orätt, jag fruktar det, men jag är så besynnerligt svag i afton, och det fordrar skyndsamt. Tag dessa,» och hon gaf mig ett par af sina bankobligationer, »och ställ allt till rätta, och fordras det mera, så skrif till mig.»

När jag återkom, märkte jag, att hon aldrig mer satte på sin lilla kaffepanna, vid hvars puttrande ljud vi förr så ofta gladt samspråkade. »Hon hade förlorat smaken», sade hon, och jag tror, att det var orsaken, ty hon var ännu långt ifrån fattig. Vid den tiden flyttade vi ifrån hvarandra, och jag började min lilla handel.

Det var fem år senare, en dag, då hon åter för någon utgift skulle framtaga sitt lilla penningeskrin; men hon sökte det förgäfvat. Hon behöfde för öfrigt icke söka, ty hon hade det förvaradt på ett så eget sätt, att något misstag ej kunde komma i fråga. Det var borta. — Hon påsatte genast sin kapp och gick till borgmästaren, der hon med stor oro berättade saken. »Det var allt hvad jag ägde,» sade hon, »och ni måste hjälpa mig att få rätt på det, käre herr Borgmästare, om ni vill vara så god. Jag kan ej begripa, hur någon kunnat veta, hvar jag hade det gömt.»

»Vi skola göra vårt bästa, min goda mamsell Kylander,» sade han med en ton, hvars uttryck rörde henne. »Vi skola genast skrifva till banken och de stora handelshusen i Stockholm för att söka hindra, att några penningar utlemnas på edra papper.»

»Jag tackar er af allt mitt hjerta. Men jag ville också bra gerna ha reda på sjelfva skrinet. Jag hade några små dyrbarheter der. Det var visst bara ett par hårlockar och några blad ur en abcbok, men ändå — —»

»Vi skola verkligen på allt sätt söka hindra några penningars utlemnande,» sade borgmästaren utan att tyckas märka hennes ord.

Hon stod en stund. »Men skrinet — —,» sade hon sakta.

Den gamle mannen steg upp. »Farväl mamsell Kylander,» sade han och tog henne i hand. Men han släppte icke hennes hand utan sköt henne på ett besynnerligt sätt baklänges, till dess hon kom att stå med ryggen emot dörrposten. Då vände han på hufvudet och såg ihärdigt ut genom fönstret.

»Vet ni af, mamsell Kylander,» sade han, »att er foster-son varit sedd här i går afton?»

Hon talade icke på länge, men han hade tålmod med henne. Han såg fortfarande ut genom fönstret.

»Kanske ni låter bli att skrifva till Stockholm, herr borgmästare,» sade hon slutligen. »Jag har måhända sjelf ställt undan mitt skrin — jag börjar att blifva litet minnesslö. Kanske ni låter bli att skrifva, om ni vill vara så god.» Och dermed böjde hon sig ned och kysste den gamle mannens hand — och så gick hon.

»Man är bra dum och oförståndig, då man i ungdomen skämtar öfver fattigvården,» sade hon några dagar derefter till mig, »fattigvården är en god inrättning.»

Men hon behöfde icke komma dit. Hon fick kort derefter ett bref med trehundra riksdaler uti, och det fick hon sedan hvarje år, så länge den gamle borgmästaren lefde. Och vid hans död fanns, till alla människors förvåning, en paragraf i hans testamente, som tillerkände mamsell Kylander detta belopp årligen under hennes återstående lif. Ingen visste hvarför, ty ingen visste, hvad hon förlorat. Men hon var för alltid skyddad för brist.

Det var vid denna tid hon började besöka de fattige och särdeles fångelserna, och jag vågar tryggt påstå, att det icke finnes en nödstäld i denna stora stad, som icke fått hjälp af

henne eller rättare genom henne. Hon har ett sätt att få och ett omdöme att gifva, som saknar like och, hvad som är det märkvärdigaste, hon har lärt att vara sträng på sitt eget kärleksfulla sätt.

Hon bodde alltid kvar i sitt lilla rum och kunde icke förmås att flytta. För några år sedan byggdes ett stort hus vid gafveln af det hus, hon bebodde, och värden kom in till henne. »Ert fönster blir förtäppt nu, mamsell Kylander. Nu få vi lof att taga detta rum till en mörk handkammare.»

»Ack, låt mig behålla det. Jag tänder mitt lilla talgljus. Jag vill helst behålla det, om ni vill vara så god.»

I två år lefde hon så. Hennes syn började att lida. Då rördes till och med den obildade husvärden till medlidande. Han tog, utan att hon begärt det, med stort besvär och till men för hutets symetri, upp ett fönster på en annan vägg, och så fick hon ljus igen.

Jag förebrådde henne en dag hennes envishet i detta stycke.

»Förstår du icke, att han kunde komma tillbaka och icke våga fråga efter mig,» sade hon med en rädd hviskning. »Han måste finna mig, der han lemnade mig.»

Hon hade verkligen en sådan der kärlek, som tror all ting, lider all ting och hoppas all ting,» sade mamsell Pegrell med ett visst vädjande till mig.

Jag nickade ett stumt svar.

»Men,» och den gamla mamsellens ögon lyste som stjernor, »han blef icke heller gäckad. I förra veckan kom han.»

Jag kunde icke qväfva ett utrop.

»Jo, jo,» sade mamsell Carolina med en belåten nickning, »ingen kommer på skam, som förtröstar på Herren. Det var på aftonen det knackade på hennes dörr. Han behöfde icke vara rädd att fråga efter henne, ty han hade riktigt tjenat ut sina år, femton tror jag det var. Det var visst för ett rån.

Men han var sjuk och uppgifven — han hade gått hela vägen från Carlsten och hit, och han tog fram en plånbok innanför sin slitna tröja — den innehöll 1000 riksdaler.

»Tag dem, moder,» sade han, »det är intet blod på dem, men de äro alla vätta af ångertårar. Jag har tjenat dem på fästningen, och hvarenda dag i dessa femton år har jag tänkt på denna stund och på dig. Och här är mitt betyg från kommandanten om godt uppförande under hela tiden. Låt mig nu lägga mig, kära moder, ty jag är mycket trött.» Och hon lade honom i sin fina säng, och hon kysste ömsom hans bleka panna och kommandantens betyg och sade många gånger, att det var henne tusen gånger dyrbarare, än om det varit en fullmakt på ett stort pastorat. En sådan hade förr hägrat i hennes framtidsdrömmar, nu var hon nöjd som det var. Det kunde hon ju äfven vara,» sade mamsell Pegrell med stark öfvertygelse och ett nytt vädjande till mig. »Det förirrade lammet hade i dubbel bemärkelse hittat hem.» I morgse var jag hos henne. Det var öfver då.

»Ser du hur hvit och ren han ligger,» sade hon, »och med hvilket barnsligt tycke. Jag var tidigt ute i dag och samlade några aspqvistar. Bladen ha blifvit blodröda af höstvinden, men det var ju af det trädet de timrade Herrens kors. Derför skulle han ha en krans utaf dem på sitt bröst, och tycker du inte det ser vackert ut mot hant hvita skjorta?»

»Ni har ofantliga samlingar af kläder här, mamsell Pegrell,» sade jag, då jag var färdig att gå. »Hur svårt det måtte vara att hålla reda på alltsammans!»

»Nog är det svårt, men jag tror ändå, att hyar och en skall få rätt på sitt, när jag dör, och att det skall räcka till med pengarne, så att ingen blir lidande.»

»Ni känner er väl inte sjuk, hoppas jag?»

»Nej, visst inte, men man kan ju aldrig veta. I alla fall,»

hon sade det följande utan pathos, enkelt och naturligt som man uttalar en hvardagstanke, »i alla fall går jag här för Herrans skull — till dess Han kommer.»

Höga lifsåskådning, ljusa, saliga väntan, midt ibland mörker, fukt och trasor.

Jag går här för Herrans skull — till dess Han kommer. Jag upprepade det för mig sjelf på hemvägen. Det var hennes afskedsord till mig, och jag önskade, att jag med lika sanning kunde gifva det till dig, min läsare.

5. Hemslöjden och den "stora industrien".

I en fransk tidning, om vi ej misstaga oss, *La Presse*, lästes förliden sommar en synnerligen fördelaktig artikel om föreningen Handarbetets Vänners utställning vid den pågående världsexpositionen, med omdömen om konstvärdet af föreningens tillverkningar och den sociala betydelsen af dess verksamhet, hvilka röjde en sakkunnig och intresserad författare. Icke desto mindre slöt artikeln med ett vemodigt beklagande att det vackra företaget torde hafva föga framtid för sig eftersom det omöjligt i prisbillighet kan »täfla med den stora industrien». Vana vid missförstånd rörande föreningen och hennes uppgift samt öfvertygade att hon bäst i handling skall försvara sig sjelf, lade vi ej vidare vikt vid yttrandet. Men då vi sedan funnit detsamma återgifvet i svenska tidningar, och hört mången, som från början med misstro eller misshag ansett föreningens verksamhet, upprepa det samma och tillägga att »när modet haft sin tid, skall också föreningen falla», så lyster oss att till dessa kritici rikta några spörsmål, åtföljda af ett par enkla förklaringar.

Vi fråga då:

Kan det, vare sig ur social eller estetiskt synpunkt, vara önskvärdt att handarbetet totalt uttränges af fabriksarbetet — hemslöjden af den stora industrien? Och är det så alldeles afgjort att hemslöjden skall duka under i striden att det i sjelfva verket ej lönar mödan att strida? Och, i så fall, drabbar väl denna dom allt arbete för hand, *all* konstslöjd, ej blott den

som företrädesvis idkas af qvinnan? Och hvartill då alla dessa dyrbara muséer och läroanstalter för konstslöjd, allt detta skrifvande och talande om arbetets höjande till konst, som utgör ett så betecknande drag i den nyaste tidens kultursträfvande? Eller är det icke tvärtom så, att handarbetet och fabriksarbetet har hvar sitt skilda område, sina skilda afnämare motsvarande i någon grad skillnaden mellan t. ex. den publik som kan påräknas för ett konstverk i original, och afnämarna af dess i tusental spridda kopior i fotografi eller oljetryck? Det faller ingen in att beklaga det höga priset på ett sådant konstverk därför att det kan köpas billigare i fotografi. Lika litet synes det då vara att beklaga att en spets, knypplad för hand efter mönster som finnas till endast i arbeterskans tanke, betingar högre pris än en väfd spets, hvaraf tillverkas milliontals alnar i ett och samma mönster; att en flossamatta, som kan väfvas endast med det yppersta af alla verktyg, människohanden, blir kostbarare än t. ex. en brysselmatta väfd med ångkraft af tryckt garn; att ett handväfdt gardintyg af linne i stilfullt mönster, med rik omvexling af motiv och konstnärligt afvägd färgställning, blir dyrare än utländska *maskinväfda hamptyg* med tarfliga mönster som igenkännas från den ena boden till den andra m. m. Som sagdt, det synes oss lika orimligt att klaga häröfver, som öfver att Rörstrands majolica-kakelugn betingar högre pris än en vanlig af kakel, att en skulpterad möbel är dyrbarare än en tillhörande dussinarbetets familj, att ett slipadt glas är dyrare än ett gjutet m. m.

En annan anmärkning, som åtföljt en för öfrigt mycket gynsam anmälan af H. V:s pariserutställning i svenska tidningar, den nämligen, »att den stora industrien, ty värr, ej ännu tillgodogjort sig de mönsterskatter, som genom H. V:s bemödanden blifvit samlade och tillämpade för nutida ändamål», våga vi besvara med en hänvisning till ett nyligen utarbetadt komitébetänkande rörande *skydd för mönster och konstföremål* m. m. Man finner deraf, hvad vi svenskar varit oändligt senfärdiga i att begripa, att nya mönster komponerade, eller gamla, med konstnärlig insigt tillämpade, för gifna ändamål, äro en enskild *egendom*, icke ett föremål utan laglig egare, gifvet till spillo för allmän plundring. Huru föga vi begripit detta framgår bäst af en liten anekdot från en slöjdställning i landsorten, der, bland andra, vår skickliga träskulptör fröken Selma Gjöbel hade utställt ett antal af sina nyaste arbeten. Icke blott mönstren, utan de fyndigt uttänkta föremål på hvilka de anbringats, väckte allmänt bifall, och en dag kom en slöjdälskande godsegare in i utställningen medförande läraren i en af honom upprättad slöjdskola och uppmanade

denne att helt enkelt afrita en del af fröken Gjöbels arbeten för att använda mönstren såsom vackra och lätt säljbara. Det vill med andra ord säga, han *tog* konstnärens egendom för att sätta den i handen på nybörjare, hvilkas dåliga efterbildningar skulle bringas i handeln att konkurrera med originalen.

Om nu slöjdställningarne äro afsedda att utan vidare kostnad bereda arbetare tillfälle att tillägna sig andras ritningar och mönster, så borde sådant tillkännagifvas, på det konstslöjdaren der icke måtte utställa andra föremål än som utan skada kunna lemnas till allmänhetens fria förfogande.

Hvad nu Handarbetets Vänner beträffar, så är utan all fråga spridningen af goda, stilriktiga, företrädesvis inhemska textilmönster ett af deras syften, men det måste ske på ett sådant sätt, att ändamålet vinnes. Mönstren måste först af sakkunniga studeras och tillämpas, af skickliga arbetare utföras och derefter inom en mindre krets af för saken mottagliga personer spridas, förklaras och göras ej blott omtyckta utan *förstådda*. Först i mån som detta skett, borde småningom mönster, offentliggjorda i tryck, spridas bland den större allmänheten. Genom att bilda en förening, hvars medlemmar ega tillgång till de på arbetsbyrån befintliga mönster, utan att dock ega rätt att begagna dem till arbeten afsedda till försäljning, samt genom att i Tidskrift för Hemmet småningom göra bepröfvade mönster tillgängliga för den större allmänheten¹⁾, tro sig ledarne af Handarbetets Vänner hafva gått till väga på bästa sätt, hvarförutan den afsedda reformen skulle råkat in på villospar och föreningens arbetande afdelning, ständ i konkurrens med dåliga och förvrängda reproduktioner af dess egna mönster, gått under.

Huruvida nu den fromma önskan att fabriksindustrien måtte i stort tillägna sig Handarbetets Vänners mönster, äfven om det skedde på laglig väg, i sjelfva verket är så from som den ser ut; om den verkligen skulle leda till målet, eller om den ens är utförbar, våga vi ej här afgöra. Endast det kan erfarenheten bestyrka, att de rikaste och originelaste mönstren icke utan betydliga förändringar kunna utföras af jacquarden och att de då gifva ett helt annat intryck; att en stor del af mönstren, äfven *om* de kunna återgifvas på mekanisk väg, fordra en ytterst dyrbar mekanik i anledning af de ständigt vexlande motiven och färgställningarne, samt slutligen att många arbetsarter, t. ex. de svenska flossamattorna ej — lika litet som de med dem nära beslägtade och icke prisbilligare smyrnamattorna — torde foga sig efter mekanikens fordringar. Enklare mönster och väfnadssätt borde deremot visserligen

¹⁾ Se i tillägsbladet förteckningen öfver alla i Tidskriften utgifna mönster.

med fördel kunna återgifvas äfven med enklare jacquardväfstol, och är det en af föreningens framtidsförhoppningar att kunna göra denna enklare jacquard hemmastadd i de svenska bondstugorna så väl som i de tyska, hvilka senare utgöra härdar för en ej ringa del af den s. k. stora industrien inom detta land.

Detta hvad väfnaderna beträffar. Hvad åter vidkommer konstsoömnaden, så erinra vi att Handarbetets Vänners företag icke på detta område är något nytt eller hittills oförsökt utan motsvarar hvad man kunde kalla en förädlad »tapisseriaffär», samt att föreningens varor, så vidt de kunna jemföras med tapisseribodarnes, *icke* äro dyrare än dessa¹⁾.

Det nya i Handarbetets vänners företag är:

att arbetet är *svenskt* till karakter och utförande och mestadels äfven till material;

att det *ledes af konstnärligt bildade personer* och således är egnadt att upfostra smaken samt väcka och rena stilsinnet;

att företaget icke afser enskild fördel utan allmänt gagn;

att varorna äro *alster af fria svenska kvinnors arbete i hemmen*, i stället att de tyska tapisserierna äro till stor del tillverkade af tukthusfångar, samt slutligen, att Handarbetets Vänner verka ej blott för att skaffa fattiga kvinnor arbetsförtjenst, utan fullt ut så mycket för att bland de bemedlade återväcka hågen för att med *egna händers arbete* pryda sina hem på ett vackrare, smakfullare och — *mirabile dictu!* — till och med billigare sätt, än om de tagit sin tillflykt till den beprisade »stora industrien».

På grund af hvad vi här i korthet anført, tro vi att föreningen Handarbetets Vänner har framtiden för sig och hoppas att hon framgent skall veta freda sig en liten erkänd och berättigad plats såsom härden för svensk textilkonst, i bredd med storslödjens och tapisserihandelns från hennes skilda områden.

¹⁾ Om man t. ex. hos Handarbetets Vänner betalar en skyddsduk af *knypplad* spets med 8 kr. 50 öre, och kan få en dylik annorstädes af väfd spets för 5 à 6 kronor, skall ingen sakkunnig neka att ju ej H. V:s varor äro, i förhållande till värdet, billigare; så ock om jag betalar en stolslängd i utsökt silkesbroderi med 40 kr. hos H. V., men kan få en lika bred bård sydd med korsstygn för 20 kr. i tapisserihandeln. H. V:s enkla s. k. tvistsömsbroderier och mindre linnebroderier m. m. äro dessutom till siffran lika billiga, som motsvarande föremål i tapisserihandeln.

6. Dramatisk konst 1877—78.

II. Nya teatern.

En stor förtjenst har nya teatern i fråga om valet af sin reper-toar, en förtjenst, som, om vi icke allt för mycket misstaga oss, gått i arf från att hafva varit ett betydelsefullt moment i grundläggarens ursprungliga plan för teaterns ledning, och som ligger i den redo-bogenhet, hvarmed man här för fram de enstaka alster af inhemsk dramatisk diktning, hvilka i trots af alla missgynnande omständig-heter ännu någon gång dyka upp hos oss. Denna sida af teaterns verksamhet är till och med under närvarande förhållanden af sådan vikt, att man väl kan taga den till utgångspunkt för en öfversigt af arbetet i dess helhet under senast gångna spelåret. Göra vi detta, möter oss först ett alster af en ung författare, hvars verksamhet redan förut är på det närmaste förbunden med denna scen. Ernst Lundquist började här sin författarbana inför offentligheten med sådana mycket lofvande förstlingsarbeten som »Cornelius Nepos» och »Mellan barken och trädet», små perlor af osökt behag, uppburna af en ädel stämning med god språkbehandling och, som det redan förut ofta blifvit påpekadt, vitnande om en redan högt utpräglad iakttagelseförmåga, hvartill slutligen kom att författaren mer än en gång kunde visa sig nog lycklig att hafva funnit en ansats till ett verkli-gen dramatiskt motiv, eljest vanligen just den svåraste stötestenen för dem, som hos oss försökt att skriva för scenen. „*Vingåkersbruden*“, samme författares under senast gångna spelåret uppförda sångstycke med musik af direktör C. Lewerth, egde må hända icke alla dessa företräden, men var dock icke utan sina förtjenster. Handlingen gled lätt och behagligt fram och här och der røjde sig äfven spår af ett slags tidsfärg i näpen rococostil; eljest torde väl ämnet för detta stycke få anses såsom temligen främmande för det område, på hvilket denne författare har sin egentliga styrka. Regeln i fråga om texten till sångstycken tyckes ju också vara: ju enklare desto bättre, och det tillhör då musiken att göra resten, men det var olyckligtvis hvad direktör Lewerths musik icke förmådde, den saknade dertill all själfständig lyftning och kunde derigenom icke, som sig borde, forma sig efter den föresatta uppgiften. Herr Emil Turdins enakts-skåde-spel „*Till Lützen!*“ träffades af ödet att helt hastigt öfvergifvas och

glömmas, ehuru rättvisan häraf dock kan dragas i tvifvel, då man väl bort vara mindre hastig med förkastelsedom en öfver ett förstlingsarbete, som, fullt jemförligt med mycket, vi låna utifrån, just genom uppgiftens svårighet gjort sig förtjent af att dömas med mera försigtighet; den goda viljan förtjenar alltid erkännande och uppmuntran.

Det tredje och märkligaste originalstycke, som under senaste spelåret uppfördes på denna teater, var Richard Gustafssons „*Rikedom*“, skådespel i fyra akter. Helt enkelt det första inhemska försök i sitt slag förtjenar detta borgerliga skådespel ett aktningfullt erkännande, så mycket mera som det, om också i sin tillkomst helt visst mera schematiskt än egentligen inspireradt, dock både i planläggningen och utarbetandet egde flere påaktansvärda förtjenster, och vi beklaga endast, att utrymmet nekar oss att här ingå i en mera utförlig granskning deraf. Stycket tillhör den hos oss helt nya genre, som med Björnsons »En fallit» till utgångspunkt under förra året på en gång vann en tillökning af icke mindre än tre nya alster, bland hvilka Ibsens »Samfundets stötter» som bekant intager första rummet. Från Ibsens behandling af samma motiv skiljer sig emellertid Richard Gustafssons särskildt genom det sätt, hvarpå upplösningen anordnats. Då den norska skalden med sin vanliga säkra blick för de djerfva effekterna hade ansett sig kunna föra brottslingen ända fram till förderfvets brant för att sedan välbehållen men luttrad åter rycka honom derifrån, höjde sig många röster, som velat se straffet gå i fullbordan; ett pistolskott skulle här varit på sin plats, menade de. Richard Gustafsson lät skottet smälla, men det följdes från den öfverraskade åskådarens sida af ett: hvarför? som aldrig kan höras efter en dramatisk upplösning utan att döma denna såsom mindre lyckad. — Det tredje af de nyss nämnda till samma genre hörande skådespelen, Magdalena Thoresens „*Inomhus*“ kom äfven under spelåret till uppförande på denna teater, och jemförelser kunde derigenom icke undvikas, ehuru, om sådana skola anställas, dessa i fråga om detta stycke väl närmast böra sökas från Ibsen, då den norska författarinnan oföretydligt synes hafva tagit intryck af sin snillrike svärsons tankegång, hvilken ordningsföljden mellan deras arbeten nu än må hafva varit. Framstående på berättelsens område visade sig emellertid fru Thoresen temligen svag i den dramatiska kompositionen, och i betänklig mån stör hon intrycket, då hon i och för utvecklingen ser sig nödgad tillgripa sådana hjälpmedel som den rusige Listers uppträdande i andra akten; äfven mot hans plötsliga omvändelse i tredje akten torde invändningar kunna göras, men den ypperliga behandlingen af den omotiverade tilldragelsen är egnad att nedtysta kritiken. Från sina berättelser hade författarinnan dock lyckligtvis medfört styrkan i behandlingen af det upphöjda i familjelifvet, hvarigenom hon också lyckades öfverskyla mycket, som eljest skulle syntts mindre tillfredsställande.

Vid sidan om dessa nya stycken sträfvade man äfven under detta spelår med berömvärd ifver att med spellistan införlifva flere andra vår allmänhet närstående och för den inhemska dramatiska konsten betydelsefulla alster. Om man härvid med Gustaf III:s „*Helmfelt*“ gjorde det bästa val, som kunde göras, vilja vi lemna osagdt, men i alla händelser borde dock detta stycke aldrig sakna ett visst historiskt intresse för vår tids publik. Större framgång rönt då rättvisligen August Blanches „*Engelbrekt och hans dalkarlar*“, hvars högstämnda fosterländskhet ännu visade sig kunna anslå sin publik. Samma författares lustspel „*Hittebarnet*“ har äfven allt fortfarande d. v. s. så länge Konjanders-typens ursprunglige skapare ännu rör sig på dessa bräder, utsigt att hålla sig uppe på repertoaren, och gafs med stor framgång flere gånger under spelåret. Till denna klass af gamla men alltid gerna återsedda bekanta torde äfven vara att räkna finnen Wecksells af en glödande patriotism inspirerade skådespel „*Daniel Hjort*“ samt de inom granlandet Danmarks dramatiska diktning såsom klassiska ansedda „*Erasmus Montanus*“, Holbergs kraftiga satir öfver lärdomsfåfängan, Overskou's féeri-skådespel „*Urdur eller Neckens dotter*“, som dock beklagligen på den svenska scenen presenteras i en väl klumpig bearbetning, och väl äfven J. H. Wessels djerfva parodi öfver den uppstyltade tragedien „*Kärlek utan strumpor*“. Flere af dessa här uppräknade äldre stycken hafva äfven visat sig vara bland teaterns jemförelsevis bättre kassastycken, så Blanches »Engelbrekt», Wecksells skådespel, Holbergs komedi och ännu ett par andra.

Jemte dessa nu omnämnda alster af rent skandinaviskt ursprung gafs äfven under spelåret som vanligt en mängd öfversättningar af främmande stycken af högst olika värde, många bland dem, desto värre, obetydligheter af obskyrt ursprung. Värdefulla saker förekommo dock äfven bland dessa. Så t. ex. bland småstyckena sådana små verkliga perlor som t. ex. Sribes „*Adèle de Sénanges*“ och Coppées „*Instrumentmakaren från Cremona*“, hvilka tillsammans med ett par representanter för den större franska komedien verkligen bidrogo att gifva en värdefull omvexling åt repertoaren.

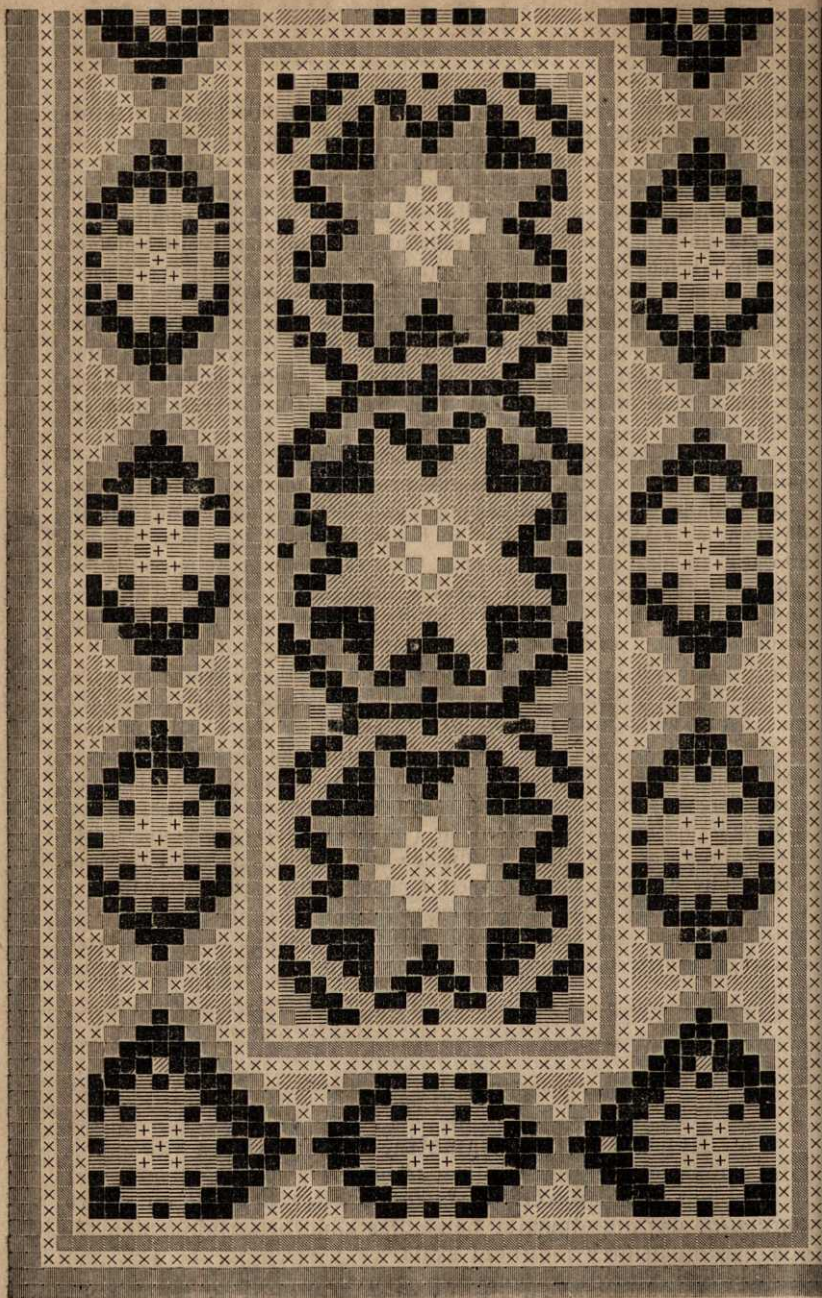
Först till tiden kom bland dessa mera betydande franska komedier Sardous „*Många vänner, litet vänskap*“, hvars ypperliga scenbyggnad och öfriga förtjenster äro allmänheten väl bekanta från den tid, stycket under direktör Stjernströms ledning gafs på n. v. Dramatiska teatern. George Sands „*Markis de Villemère*“ var deremot i sin dramatiska form, hvilken den dock varit iklädd nu mer än tio år, för oss alldeles ny. Helst säkert intresserade den oss emellertid vida mer sådan den förelåg i romanen, ty det bästa i denna, den fina och allt igenom följdriktigt hållna karaktersutvecklingen, hade blifvit författarinnan till samma grad omöjlig i skådespelet. Kunde man således icke finna sig fullt tillfredsstäld med tekniken i detta stycke, hos hvilket en ytterligare brist yppade sig deri, att intrigen tycktes till-

kommen liksom i sista stunden och därför framkommen först när man redan kunde vänta upplösningen, så fick man dock trösta sig med, att man här hade framför sig ett stycke, i hvilket åtminstone uppträdde verkliga fullblodiga människor, och som dessutom i allt påminde om det bästa, vi erhållit af den George Sand, som en gång skänkte sin beundrande samtid sådana af den renaste idealitet genomandade arbeten som »La petite Fadette» m. fl. Repertoarens pièce de resistance var emellertid denna gång Emile Augiers nya komedi »Huset Fourchambault», rörande hvilket i flere hänseenden högst märkliga stycke det knapt tillmätta utrymmet dock tvingar oss att uppskjuta en närmare redogörelse, till dess det samma hunnit visa sig på den k. scenen, der man haft nöjet höra det redan vara under införing.

Det sätt, hvarpå dessa många och ju oftast sins emellan vidt skilda uppgifter löstes af teaterns personal, måste naturligtvis vid olika tillfällen vara helt olika, och kunde heller ej annorlunda väntas, då man tager hänsyn till den snabbhet, hvarmed de olika styckena aflösa hvarandra på denna scen. Ofta såg man aktningvärda bemödanden krönas med rätt mycken framgång, under det åter vid andra tillfällen man tyckte sig i utförandet röja spår af samma famlande osäkerhet, som äfven någon gång visat sig vid valet af stycken. Augiers nyss nämnda komedi var helt säkert den svåraste prøfvostenen för de spelandes krafter, som under detta spelåret förekom, men dock kunde bristerna äfven här sägas i de flesta fall uppvägas af förtjensterna. Med ännu större rätt torde man dock kunna skänka sitt bifall åt det sätt, hvarpå en del af de historiska styckena och äfven flere bland komedierna, exempelvis Sardous »Många vänner, litet vänskap», utfördes. Man har i allmänhet tyckt sig kunna märka ett allvarligt och oafslåligt sträfvande efter att verkligen åstadkomma något fullt njutbart, äfven om ett famlande efter rätta sättet stundom kunnat förmärkas. Det nu ingångna spelåret har redan gifvit stora löften för hvad som som komma skall, och önskligt vore att arbetet, allvarligt bedrifvet, komme att krönas med den framgång, det förtjenar.

7. Mönster till flossamatta, kan utföras så väl enkelt efter mönstret till en mindre *sängmatta*, som med mönstret fördubbladt, till en *skrifbordsmatta*, eller ock till en *större soffmatta*, då midtelpartiet behandlas som fortsättningsmönster och bården utföres i dubbel skala.

Garn i riktiga färger kan requireras hos Handarbetets Vänner.

■ Mörkt marinblått.
 ■ Svart.
 ■ Rött.
 × Gult.

// Ljus grått.
 ≡ Ljust mossgrönt.
 □ Gulhvitt.
 + Ljust rött.